

Hyvät käytännöt nuorten kanssa tehtävässä matalan kynnyksen seksuaaliväkivallantekijätyössä

Anne Saarinen & Carita Haanpää

Laurea-ammattikorkeakoulu

Hyvät käytännöt nuorten kanssa tehtävässä matalan kynnyksen seksuaaliväkivallantekijätyössä

Anne Saarinen & Carita Haanpää
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Toukokuu 2021

Anne Saarinen & Carita Haanpää

Hyvät käytännöt nuorten kanssa tehtävässä matalan kynnyksen seksuaaliväkivallantekijätyössä

Vuosi

2021

Sivumäärä

56

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata millaisia käytäntöjä seksuaaliväkivaltatyön ammattilaiset pitävät hyvinä nuorten kanssa tehtävässä matalan kynnyksen seksuaaliväkivallantekijätyössä. Opinnäytetyö tehtiin Settlementti Tampere ry:n toimeksi antamana. Tarkoituksena on vahvistaa ammattilaisten tiedollisia valmiuksia seksuaaliväkivaltatyön hyvistä käytännöistä.

Opinnäytetyön tietoperusta rakentuu seksuaalisen väkivallan, rikosten ennaltaehkäisyyn ja hyvien käytäntöjen teorioiden pohjalle. Hyvien käytäntöjen osalta määriteltiin lisäksi myös luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen teoriaa, sillä ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutusta ja luottamuksen tärkeyttä painotetaan kaikessa sosiaalialan työssä.

Opinnäytetyössä kuvattiin kvalitatiivisella tutkimuksella ammattilaisten kokemuksia ja näkemyksiä hyvistä käytännöistä. Tutkielman aineistonkeruumenetelmäksi valittiin puolistrukturoitu sähköpostihaastattelu ja analyysimenetelmäksi valikoitui induktiivinen eli aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Tehdyn haastattelun ja analyysin kautta kolmeksi keskeisimmäksi tulokseksi nousivat luottamuksen rakentamisen ja vahvistamisen käytännöt, seksuaaliväkivallan tekijätyön menetelmälliset käytännöt sekä nuoren kokonaisvaltaista elämäntilanteen tukevat käytännöt.

Jatkotutkimusehdotuksena voisi mielestämme olla tutkia aihetta myös siltä kannalta, kuinka seksuaaliväkivallantekijät tai siihen riskissä olevat itse näkevät tekijätyön käytäntöjen tehokkuuden ja toimivuuden. Olisi mielenkiintoista saada tietoa myös joitakin vuosia asiakkaan tekijätyöprosessin päättymisen jälkeen hänen elämäntilanteestaan ja rikoksettomassa elämässä pysymisestä. Olisi hyvä myös tutkia seksuaaliväkivallantekijätyön vaikuttavuutta yhteiskunnallisesti laajemminkin.

Asiasanat: Seksuaaliväkivallantekijätyö, hyvät käytännöt, nuoret tekijät, rikosten ennaltaehkäisy

Anne Saarinen & Carita Haanpää

Best practices in low-threshold sex offender work with young people

Year

2021

Pages

56

The aim of this thesis was to describe which practices the professionals working with sexual offenders considered useful in sex offender work with young people. The thesis was produced on commission by Setlementti Tampere ry, and its purpose was to improve the informative capabilities of professionals when handling sexual violence cases.

The theoretical framework used in this thesis was built on theories on sexual violence, crime prevention, and best practices. When considering best practices, the theory of confidential interaction was also explored, because the interaction between the professionals and clients and the importance of trust is emphasized in all social work.

This thesis used qualitative research methods to study the professionals' experiences and views on best practices. The selected data collection method was a semi-structured e-mail interview, and the analysis method was inductive, i.e., material-based content analysis. Through the process of interviewing and analysis, the three most essential findings in the study were determined to be the practices for building and strengthening trust, the methodological practices of sex offender work, and the practices supporting the overall life management skills of a young person.

As a suggestion for further research, it would be beneficial to study the theme from the viewpoint of how sex offenders or people who are at risk of becoming sex offenders see the efficiency and functionality of the practices in offender work. It would be interesting to receive information on the client's life situation and life without crime some years after the offender work process has ended. It would also be beneficial to research the influence of sex offender work from a wider, social perspective.

Keywords: Sex offender work, best practices, young offenders, crime prevention

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Tutkimuksen teoreettiset ja käsitteelliset lähtökohdat	7
2.1	Seksuaalinen väkivalta	7
2.2	Rikosten ennaltaehkäisy.....	9
2.2.1	Seksuaaliväkivallan kuntouttava matalan kynnyksen tekijätyö	10
2.2.2	Nuoret seri-tekijät	11
2.3	Hyvät käytännöt	12
2.3.1	Luottamuksellinen vuorovaikutussuhde	13
3	Tutkimuksen perusvalinnat	15
3.1	Tutkittavan ilmiön kuvaus ja rajaaminen.....	15
3.2	Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymys	16
4	Tutkimuksen toteutus	17
4.1	Laadullinen tutkimus	17
4.2	Puolisstrukturoidu sähköpostihaastattelu	18
4.3	Aineistolähtöinen analyysi	20
5	Tutkimustulokset	22
5.1	Luottamuksen rakentamisen ja vahvistamisen käytännöt	22
5.1.1	Auttajan toiminta ja käyttäytyminen.....	22
5.1.2	Vuorovaikutustilanteiden arkisuus	25
5.1.3	Yhteistyön helppoutta ja etenemistä tukevat asiat sekä keinot.....	26
5.2	Seksuaaliväkivallan tekijätyön menetelmälliset käytännöt	28
5.2.1	Tunne- ja turvataidot	28
5.2.2	Seksuaalikasvatus ja kohdennettu tiedonanto.....	30
5.2.3	Psykoedukaatio	30
5.2.4	Ratkaisukeskeisyys ja toiminnallisuus	31
5.3	Nuoren kokonaisvaltaista elämänhallintaa tukevat käytännöt	33
5.3.1	Kokonaisvaltainen auttaminen.....	33
5.3.2	Nuoren vastuun ja toimijuuden korostaminen.....	36
5.3.3	Lähipiirin tuki ja osallisuus.....	37
5.3.4	Ammattilaisten yhteistyö nuoren asioissa.....	38
6	Eettisyys ja luotettavuus	40
7	Pohdinta	42
	Lähteet.....	47
	Kuviot	51
	Liitteet	52

1 Johdanto

Yhteiskunnallisella tasolla on vahvasti havaittu rikosten ennaltaehkäisyn näkökulmasta tekijätyön kehittämisen tärkeys. Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa yhtenä tavoitteena on, että turvallisuusviranomaisten toimintakyky voidaan taata, ja siihen liittyen rikollisuutta ja rikosten uusimista halutaan ehkäistä monin keinoin. Tavoitteen saavuttamiseksi rikosten ennaltaehkäisyä tehostamaan hallitusohjelmassa on osoitettu rahoitusta oikeusministeriölle, joka ohjaa sitä valtionavustuksina väkivaltarikollisten ja seksuaalirikollisten kuntouttamistyötä sekä seksuaalirikosten torjuntatyötä tekeville yhteisöille. (Oikeusministeriö, 2021.)

Setlementti Tampere ry sai oikeusministeriöltä rahoituksen seksuaaliväkivallantekijätyön kehittämishankkeeseen vuonna 2020. Rahoituksen turvin käynnistyneessä Välitä! Nuorten hankkeessa tarjotaan apua 15-29-vuotiaille nuorille, jotka ovat epäiltyinä tai syyllistyneet seksuaalirikokseen, tai jotka ovat huolissaan omasta seksuaalisesta käytöksestään (Välitä! Seksuaaliväkivaltatyö 2021). Erityisesti nuoret on tuossa hankkeessa haluttu huomioida hyvin, sillä heidän kohdallaan voidaan saada ennaltaehkäiseviä vaikutuksia jo hyvissä ajoin ja laajemmassa määrin. Tuo meneillään oleva kehittämishanke sai meidätkin innostumaan aiheesta, ja toivomme, että voimme tuoda tutkimuksellista näkökulmaa osaksi hankkeen kehittämistyötä.

Me opinnäytetyön tekijät olemme hakeutuneet tekemään seksuaaliväkivaltatyötä, ja olemme eritoten kiinnostuneita sen mahdollisuuksista ennaltaehkäistä seksuaaliväkivaltaa. Setlementti Tampere ry:n kanssa yhteistyössä valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi hyvät käytännöt nuorten kanssa tehtävässä matalan kynnyksen seksuaaliväkivallantekijätyössä. Halusimme tehdä opinnäytetyön sellaisesta aiheesta, joka meitä molempia aidosti kiinnostaa, ja jossa näimme olevan kehittämispotentiaalia. Toiveenamme oli lisäksi hyödyttää paitsi käynnissä olevan hankkeen kehittämistyötä, niin myös lisätä valtakunnallista tietoutta aiheesta ja parantaa tekijätyön vaikuttavuutta, kun tavoitteena on ennaltaehkäistä seksuaalirikoksia.

Aiheeseen liittyen ei ole nuorten osalta tehty aiemmin tutkimusta, joten katsoimme sen olevan myös todella tarpeellista. Nimenomaan nuorten auttaminen ja hyvien käytäntöjen kehittäminen tuntui meistä erittäin järkevältä, sillä nuorten osalta ehtii vielä paremmin vaikuttamaan heidän tulevaisuuteensa ja rikoksettomaan elämään. Halusimme selvittää millaiset seksuaaliväkivallantekijätyön käytännöt ovat nimenomaan nuorille sopivia ammattilaisten näkökulmasta ja millaisilla käytännöillä voidaan vaikuttaa parhaiten rikosten ennaltaehkäisyyn.

Valitsimme aiheeksi tekijätyönäkökulman, sillä se on uhrinäkökulmaan verrattuna paljon vähemmän tutkitumpi ja niukemmin julkisuudessa esillä ollut aihe. On erittäin tärkeää saada tietoa nuorten seksuaaliväkivallan kuntouttavaan tekijätyöhön sopivista käytännöistä, sillä siten voidaan saada nuorten kanssa tehtävä työ toimivammaksi ja lisätä ennaltaehkäisevää vaikutusta seksuaalirikosten torjunnassa. Nimenomaan juuri nuorille ja potentiaalisille tekijöille, joiden seksuaalisuus ja seksuaalinen suuntautuminen ovat vasta muotoutumassa, olisi tärkeätä olla saatavilla sellaista menetelmäosaamista ja hyväksi todettu käytäntöjä, joilla on suurin vaikutus mahdollisten tulevien seksuaalirikosten ehkäisemisessä. Uskomme, että tekijätyötä kehittämällä voidaan vähentää seksuaalirikosten määrää, ja yksikin esimerkiksi lapseen kohdistuva seksuaalirikos vähemmän, antaa meille toivoa paremmasta huomisesta sekä intoa haastavan aiheen kanssa työskentelyyn.

2 Tutkimuksen teoreettiset ja käsitteelliset lähtökohdat

Olemme päätyneet tarkastelemaan opinnäytetyömme aihetta rikosten ennaltaehkäisyn ja hyvien käytäntöjen teorioiden kautta. Valitsimme juuri nämä teoriat opinnäytetyöhömmeksi, että perimmäinen tavoite, jonka takia teemme opinnäytetyötämme tästä aiheesta, on rikosten ennaltaehkäisy, ja yksi keino mennä kohti tuota tavoitetta, on tuoda lisätietämystä nuorten kanssa tehtävän kuntouttavan matalan kynnyksen tekijätyön hyvistä ja toimivista käytännöistä. Käymme läpi myös aiheeseen liittyvät tärkeät määritelmät seksuaalisesta väkivallasta, seksuaaliväkivallan kuntouttavasta matalan kynnyksen tekijätyöstä ja nuorista seri-tekijöistä sekä luottamuksellisesta vuorovaikutussuhteesta.

2.1 Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta tarkoittaa sellaista tekoa tai sen yritystä, joka tapahtuu ilman toisen osapuolen suostumusta. Seksuaalinen väkivalta on aina yksipuolista toimintaa, jossa on kyse vallankäytöstä ja väkivallasta. Se rikkoo yksilön seksuaalisuutta, mutta myös yksityisyyttä sekä henkilökohtaisia rajoja ja oikeuksia. Kaikki sellainen toiminta, jonka uhri kokee häiritseväksi tai ahdistavaksi, voi olla seksuaalista väkivaltaa tai seksuaalista häirintää. Myös ne teot tai puheet, jotka eivät täytä rikoslain rangaistuskriteerejä, voivat olla traumatisoivia ja aiheuttavat turvattomuutta, häpeää ja pelkoa. Häpeä ja pelko johtavat valitettavan usein siihen, ettei seksuaalinen väkivalta tule ilmi. (Kallio 2015, 10-11; Thl 2020.)

Seksuaaliseen väkivaltaan ei aina liity fyysistä pakottamista, vaan sen uhri voi suostua ja samalla alistua seksuaaliseen tekoon myötäiläkseen vastapuolta. Myötäilyyn voi liittyä pelkoa esimerkiksi väkivallasta tai uhkaavasta tilanteesta yleensä. Perheen sisällä tapahtuvassa

seksuaalisessa väkivallassa myötäilyn syy voi olla läheiset ihmissuhteet ja pelko siitä, mitä mahdollisen teon paljastuminen perheelle aiheuttaa. (Nollalinja 2021.)

Suomen rikoslaki määrittelee seksuaalisuutta ja itsemääräämisoikeutta loukkaavien tekojen rangaistavuudesta. Rangaistavia tekoja lain mukaan ovat raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen hyväksikäyttö, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan, lasta koskevan esityksen seuraaminen, paritus ja törkeä paritus. Näiden lisäksi rikoslaki on määritellyt rangaistaviksi teoiksi sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen, lapsen sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan hallussapito, sukupuolisiveellisyyttä loukkaava markkinointi, sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen sekä sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken. (Rikoslaki 1889/39)

Laissa seksuaalisen kanssakäymisen suojaikärajana on 16-vuotta. Se tarkoittaa sitä, että seksuaalinen kanssakäyminen on rangaistavaa 16-vuotiaan ja sitä nuoremman kanssa. Poikkeuksena tähän suojaikärajaan ovat tilanteet, joissa kaksi samanikäistä alaikäistä, fyysisesti sekä henkisesti saman tasoisina, ovat yhteisestä sopimuksesta seksuaalisessa kanssakäymisessä keskenään. 18-vuotta on toinen laissa mainittava suojaikäraja. Sen tarkoituksena on suojata sellaisissa tilanteissa, joissa väkivallantekijä on perheen sisälle kuuluva tai auktoriteettiasemassa oleva henkilö. (Rikoslaki 1889/39)

Suomen tilastokeskuksen mukaan viranomaisten tietoon tuli vuonna 2019 yhteensä 1477 raiskausta, joka on 6 prosenttia enemmän verrattuna vuoteen 2018. Näistä rikoksista lähes 90 prosenttia tapahtui yksityisissä paikoissa, kuten yksityisasunnoissa. Muita seksuaalirikoksia ilmoitettiin vuonna 2019 yhteensä 1119. Näistä ilmoitetuista rikoksista 518 oli seksuaalisia ahdisteluita. Seksuaalinen ahdistelu on lisätty Suomen rikoslakiin rangaistavana tekona 1.9.2014. (Suomen tilastokeskus 2020.)

Lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä tuli vuoden 2019 aikana viranomaisten tietoon yhteensä 1709 kappaletta. Se on lähes 25 prosenttia enemmän verrattuna vuoteen 2018. Huomion arvoista on verrata lukua myös vuosiin 2011-2013, jolloin ilmi tuli poikkeuksellisen paljon lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä, reilu 1000 vuosittain. Ilmi tulleiden hyväksikäyttäjien määrä on siis lisääntynyt kuluneen vuosikymmenen aikana. Väkilukuun suhteutettuna eniten lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä tuli ilmi Uudellamaalla, yhteensä 635 eli 38 tapausta 100 000 asukasta kohden. Rikoslakiin on vasta vuonna 2019 lisätty erikseen kohta lapsen törkeästä raiskauksesta. (Suomen tilastokeskus 2020.)

2.2 Rikosten ennaltaehkäisy

Rikollisuudesta seuraa yhteiskunnallisesti erilaisia haittoja, joiden korjaaminen jälkeenpäin on usein kalliimpaa kuin rikollisuutta ennaltaehkäisevän työn tekeminen.

Rikostorjuntatyössä keskitytään siis ennen kaikkea haittojen ehkäisemiseen, mutta se on myös turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen lisäämistä sekä rikollisuuden vähentämistä.

Rikostorjuntaneuvosto kuvaa rikostorjunnan olevan yhteiskunnallinen asia ja vaikuttavimmillaan rikosten ehkäisy on silloin, kun autetaan huonossa asemassa olevia ihmisiä sekä rikoksen uhreja. Muita torjunnan keinoja ovat yhteisöllisyudentunteen lisääminen ja rikoksen teon mahdollisuuksien poistaminen. Näitä keinoja toteutetaan tilannetorjunnan sekä sosiaalisen ehkäisemisen avulla. (Rikostorjuntaneuvosto 2021a.)

Tilannetorjunnan näkökulmasta rikosten ehkäisemistä tarkastellaan niin, että lähtökohtana on rikoksen tekemiselle motivoinut tekijä, joka tarvitsee sopivan tilaisuuden rikoksen tekemiselle. Sellaisen osuessa kohdalle tekijä tekee tietoisin valinnan rikokseen ryhtymisestä. Otollisten tilanteiden torjuminen lisäksi rikoksen ehkäisemisen keinoilla on myös mahdollista puuttua tekijän tekemiin valintoihin sekä motivaation syntyymiseen. (Rikostorjuntaneuvosto 2021b.)

Rikostorjuntaneuvosto lähestyy rikollisuuden syitä mm. sosiaalisen paineen ja sosiaalisen kontrollin teorioiden kautta. Erilaiset kulttuuriset tavoitteet tai yhteiskunnalliset ihanteet voivat asettaa ihmisen sellaisen paineen alle, johon etsitään ratkaisua rikollisista teoista ymmärtämättä välttämättä mitä on tekemässä. Yksilön elämän haastekohdat voivat myös aiheuttaa vastaavanlaista painetta tai stressiä. Yksilön henkilökohtaiseen elämään liittyy erilaisia sosiaalisia siteitä, joihin tukeutuessa pystyy säilyttämään elämässään kontrollin ja, jotka estävät tekemästä rikoksia. Tällaisia siteitä voivat olla parisuhde ja muut ihmissuhteet, työ, koulu ja muut yhteisöt, joihin yksilö kuuluu. Näiden siteiden puuttuminen voi heikentää itsekontrollia ja aiheuttaa hakeutumisen sellaisiin tilanteisiin ja ympäristöihin, joissa sosiaalinen kontrolli on heikompaa. Rikosten sosiaalisella ehkäisemisellä pyritään puuttumaan nimenomaisesti juuri näihin sosiaalista-asemaa heikentäviin sekä huono-osaisuutta lisääviin riketekijöihin. Varhainen puuttuminen ja tuki kulkevat olennaisesti mukana sosiaalisen ehkäisemisen menetelmässä. (Rikostorjuntaneuvosto 2021b.)

Sisäisen turvallisuuden strategia hyvä elämä – turvallinen arki korostaa koordinoitua yhteistyötä viranomaisten ja muiden ennalta ehkäiseviä palveluita tarjoavien toimijoiden välillä, ja siten, että yksilön tarpeet tulevat hyvin huomioituiksi. Tuolla toimintamallilla tavoitellaan erityisesti sellaisen rikollisuuden vähenemistä, joka liittyy syrjäytymiseen. (Sisäisen turvallisuuden strategia 2017, 40-41.) Sellaisilla henkilöillä, joilla on pelko siitä, että he saattavat syyllistyä lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin, pitäisi olla mahdollisuus päästä osallisiksi tehokkaita interventio-ohjelmia tai vastaavia toimenpiteitä –

niiden avulla arvioidaan rikosentekoriskiä ja ehkäistään sitä (Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan 2011). On erittäin tärkeää, että tekijät ohjattaisiin hoidon piiriin, sillä siten voidaan saada vaikutuksia heidän käyttäytymisensä hallitsemiseen (Joki-Erkkilä, Jaarto, & Sumia. 2012, 151).

2.2.1 Seksuaaliväkivallan kuntouttava matalan kynnyksen tekijätyö

On erittäin tärkeää, että kaikilla kansalaisilla olisi yhtä lailla mahdollista olla osana yhteiskuntaa ja sen palveluita. Matalan kynnyksen palvelut ovat helpompi reitti päästä osalliseksi palveluita sellaisille kansalaisille, jotka jäisivät jostain syystä muuten ilman niitä. Ydinajatuksena matalan kynnyksen palveluissa on, että niihin pystyisi hakeutumaan erittäin helposti eli ne ovat hyvin saavutettavia sekä sijainniltaan että aukioloiltaan, ja lisäksi maksuttomia. (Leemann & Härmäläinen 2015, 1.) On hyvin olennaista joidenkin asiakasryhmien osalta, kuten esimerkiksi seksuaaliväkivallan tekijöiden, että he uskaltavat hakeutumaan kuntouttavaan palveluun esimerkiksi ilman leimautumisen pelkoa - muuten he todennäköisesti jättävät tulematta. Lisäksi esimerkiksi hoitoon pääsyn helppous ja siihen liittyvät menettelyt voivat vaikuttaa asiakkaaksi hakeutumiseen. Matalan kynnyksen palveluissa seri-tekijät voivat saada kuntouttavaa apua myös nimettömänä.

Seksuaaliväkivallan kuntouttava matalan kynnyksen tekijätyö perustuu vahvasti ajatukseen siitä, että tekijöitä auttamalla pystytään ennaltaehkäisemään uusia seksuaalirikoksia. Rikosten ennaltaehkäisyn lisäksi tekijätyöllä pyritään estämään tekijän syrjäytymistä ja sitä kautta vähentämään esimerkiksi hänen lähipiiriinsä liittyviä haitallisia vaikutuksia. Tekijätyön avulla saadaan myös paljon tietoja tekijöiden toiminnasta ja tavoista, jotka auttavat tekemään monenlaista ennaltaehkäisyä, kuten vaikkapa Internet-maailmaan liittyen. (Hintikka ym. 2015, 59-61.) Seksuaaliväkivallan kuntouttava matalan kynnyksen tekijätyö on vähitellen alkanut tulla osaksi vakinaisempaa seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisytoimintaa, ja sen merkitys on ymmärretty myös yhteiskunnan tasolla laajemmalti. Toimijoita on vielä kuitenkin suhteellisen pieni määrä valtakunnallisesti, ja todellisuus on yhä se, että avun saanti tai ainakin sen helppous on pitkälti isompien kaupunkien asukkaiden mahdollisuus.

Seri-tekijöiden kanssa työskennellessä on hyvä sisäistää ajatus siitä, että mieltymykset ja varsinaiset teot eivät ole ollenkaan sama asia. Ihmisellä saattaa olla vaikka minkälaisia ajatuksia, mutta ne eivät ole rangaistavia. Useimmat ajatuksista eivät kuitenkaan koskaan johda tekoihin; siltikin olisi ihanteellisinta päästä vaikuttamaan niihin ja asenteisiin jo hyvin aikaisessa vaiheessa. Näin voitaisiin tukea sitä, että ajatukset eivät koskaan muuttuisi tekojen asteelle ja saataisiin parhaiten ennaltaehkäistyä seksuaalista väkivaltaa. Matalan kynnyksen

palveluihin on myös potentiaalisten tekijöiden helpompi tulla. (Hintikka, Toijanen, Talvitie, Hänninen, & Kervinen 2015, 61.)

2.2.2 Nuoret seri-tekijät

Nuoret seri-tekijät ovat iältään 15-29-vuotiaita. Sama ikäluokitus on laajalti käytössä esimerkiksi monissa ministeriöiden raporteissa ja tilastoissa sekä nuorisotutkimuksissa. Ikähaarukka on haasteellinen, sillä tähän ryhmään mahtuu hyvin erilaisessa kehitysvaiheessa olevia nuoria, joten hypoteesina jo tässä vaiheessa voidaan odottaa esimerkiksi alaikäisten kanssa käytettävien työmenetelmien olevan paljon enemmän kasvatustyyppisiä kuin jo kunnolla aikuistuneiden asiakkaiden. Sen olemme ottaneet huomioon myös haastattelukysymyksiä tehdessämme.

Rikoksia tehdään juuri nuoruudessa aktiivisesti, ja sen vuoksi olisi olennaisen tärkeää ennaltaehkäistä nimenomaan nuorten rikoksia, jos halutaan vaikuttaa kokonaisrikollisuuden vähenemiseen sekä paikallisella että valtakunnan tasolla. Nuorten jo käyntiin lähtenyt rikoskierre pitäisi katkaista nopeasti oikea-aikaisella ja oikeanlaisella tuella ja palveluilla. (Sisäinen turvallisuus 2021.)

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan Nuorisotutkimusverkostolla teettämä tutkimus selvitti puuttumista nuorten rikoksiin sekä kartoitti myös nuorten aikuisten näkemyksiä siitä, millaisia palveluita he ovat saaneet ja millainen heidän elämäntilanteensa on. Nuorisotutkimusverkosto nosti aiheeseen liittyen esille, että rikoksia ehkäisevistä menetelmistä ja niiden vaikuttavuudesta olisi erittäin tärkeää saada uskottavaa näyttöä. Suunnitelmallinen kokeilutoiminta voisi olla keino kehittää puuttumisen malleja. Tutkimuksen mukaan kirjallisuus tukee ajatusta siitä, että rikoskierteen pysäyttämiseen tehoa paremmin tuki kuin pelottelemisen rangaistuksilla. Varsinkin uusintarikosten ehkäisyyn vaikuttavat parhaiten tuki, joka on suunnattu koko perheelle, sekä terapeuttiset menetelmät. (Valtioneuvosto 2019.)

Tutkimuksessa tuotiin esille, että kun on kyse nuorten lievistä rikoksista, niin silloin puuttuminen on lähinnä keskustelua ja puhuttelua, ja asioita pyritään sovitteluun välttämättä leimaamista. Nuorten, jotka ovat tehneet toistuvasti rikoksia, taustaan liittyy monesti vertaissuhdeongelmia ja väkivaltakokemuksia, mutta eritoten myös huono-osaisuutta. Tukitoimissa pitäisi huomioida arjen kokonaisuus sekä pitkäjänteisyys; ohjaajien pitäisi olla välittäviä ja nuorten kokemusmaailmaa ymmärtäviä. Tutkimuksen mukaan olennaista olisi myös tärkeitä parantaa tukitoimia rikoksia uusiville nuorille sen lisäksi että varhainen puuttuminen katsotaan olennaisen tärkeäksi. (Valtioneuvosto 2019.)

2.3 Hyvät käytännöt

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on aiemmin käynnistänyt hyvä käytäntö -toiminnan, jossa tarkoituksena on tukea ja edistää sosiaalialan hyviä käytäntöjä - niiden tunnistaminen, arvioiminen ja kuvaaminen kuuluvat olennaisena osana hyvä käytäntö prosessiin. Hyviä käytäntöjä on tavoitteena pystyä sitten vielä soveltamaan muissa sosiaalialan työyhteisöissä ja organisaatioissa. THL on määritellyt käytännöt toimintasysteemeiksi, jotka koostuvat toiminnasta ja vuorovaikutuksesta, inhimillisistä toimijoista sekä resursseista. (THL 2009.) Hyvät käytännöt -määritelmä ei ole helppo, mutta siihen liittyviä avainsanoja ovat muun muassa toimivuus, käyttökelpoisuus, hyödynnettävyys ja siirrettävyys. Siihen liittyy myös vahvasti ajatus yhteisestä näkemyksestä osapuolten välillä ja sen oleminen johonkin aiempaan suhteessa. Hyvät käytännöt ovat aina jollain tapaa yhteyksissä määrättyyn toimintaympäristöön, aikaan sekä paikkaan - vaikka siirrettävyys on tärkeää, niin sitä ei voi tehdä sellaisenaan. Niihin vaikuttaa myös aina jotenkin katsojan ja arvioijan näkökulma. (Aro 2012, 1-10.) Hyvän käytännön pitäisi loppujen lopuksi tuottaa asiakkaalle hyvää ja se pitäisi kokea toimivaksi siinä kuntouttavassa prosessissa ja ympäristössä, jossa seri-asiakkaan kanssa työskennellään.

EU:n sisäisissä keskusteluissa käsitettä hyvät käytännöt on käytetty hyvinkin ahkerasti. Sosiaali- ja terveystalvueluissa käsitteen käyttö on ollut erityisen suosittua sellaisten hankkeiden – jotka ovat hyvin onnistuneita – toimintamallien kehittämisessä ja lopputulosten kuvaamisessa. Alalla on nähty hyvät käytännöt -käsitteen tarkoittavan työn kehittämisen välinettä. Monesti siitä ajatellaan hyvin prosessimaisesti, ja kuvataan hyviin tuloksiin auttavilla keinoilla. Eli sellaiset työmenetelmät, toimintamallit tai -tavat, jotka sujuvoittavat tai tekevät työstä hyödyllisempää ja mielekkäämpää, ovat hyviä käytäntöjä. Sekä uudet että jo valmiiksi jossain hyväksi havaitut käytännöt voivat auttaa pääsemään hyviin tuloksiin. (Korhonen, Julkunen, Karjalainen, Muuri & Seppänen-Järvelä 2007, 44.) Hyvät käytännöt luovat siis toimivuutta asiakastyöhön; on erittäin tärkeätä nostaa tämä aihe keskusteluihin myös seri-tekijätyössä ja sen kehittämisessä. Uskomme, että hyvien käytäntöjen arvioimisen ja kuvailemisen avulla voidaan jakaa tietoa seri-tekijätyössä toimivista ja käyttökelpoisista työmenetelmistä ja toimintatavoista.

Sosiaalialan ydin on asiakastyö, jonka tarkoituksena on olla asiakkaan tarpeita vastaava sosiaalinen tuki sekä palveluiden kokonaisuus. Käytännön työtä tehdään asiakkaan hyvinvoinnin ja elämänlaadun parantamiseksi. Työn tavoitteiden kannalta on oleellista ymmärtää työn teoreettisten lähtökohtien sekä käytettävien työmenetelmien tärkeys. Menetelmien avulla saadaan erilaisia mahdollisuuksia asiakkaan vuorovaikutukselliseen tukemiseen ja elämän ongelmakohtien helpottamiseen. Menetelmien käytön on myös hyvä

olla perusteltua tavoitteiden saavuttamisen kannalta. (Hirvonen 2015, 13-17.) Tekijätyössä huomionarvoista on toki se, että työn tavoitteena ei ole pelkästään asiakkaan hyvinvointi, vaan myös rikosten ennalta ehkäiseminen luo menetelmätyöskentelyllistä tavoitteellisuutta yhteistyöhön.

Menetelmäosaaminen ei ole ainoastaan toiminallisuuden hallitsemista, vaan sen taustalla on syvempi ymmärrys toiminnallisesta osaamisesta. Teorian hallinta on tärkeä ja menetelmäosaamista vahvistava tekijä. Sen avulla on mahdollista käsitellä ilmiötä sekä toiminnan kautta siitä esiin tulleita seikkoja laajemmassa kontekstissa. Syvempi ymmärrys mahdollistaa myös menetelmien käyttämisen erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä, samalla ymmärtäen muutosta aikaansaavat tekijät. Menetelmäteoreettisen osaaminen hallitseva ammattilainen kykenee ymmärtämään tekemistään –miten, miksi ja kenen kohdalla valittu menetelmä toimii. Hirvonen (2015) kuvaa tekstissään, miten jo sosiaalialan opiskeluiden alkumetreillä opiskelijalta odotetaan näkemystä käytännössä tapahtuvan asiakastyön menetelmien käytön ja tietoperustan välillä. (Hirvonen 2015, 21.)

Varsinkin silloin, kun sosiaalialan työssä ei käytetä pelkästään jotain yhtä strukturoitua menetelmää, on haasteellisempaa valita oikea menetelmä kulloisenkin asiakkaan kanssa toimimiseen. Teoreettiset lähtökohdat toki auttavat menetelmävalintojen tekemistä, mutta viimekädessä eettisyys, ammatillinen harkinta sekä jokaisen tapauksen erilaisuus määrittelevät työssä käytettävät ja sovellettavat menetelmät. Kuitenkin asiakkaan kohtaaminen on aina se kaikkein tärkein asia; vuorovaikutuksen onnistuminen asiakkaan kanssa määrittelee jo paljon tulevaa menetelmätyöskentelyä. (Sosnet yliopistoverkosto 2021.) Asiakkaan kanssa täytyy pyrkiä muodostamaan vahva allianssi eli toimiva hoidollinen yhteistyö, jotta menetelmätyöskentelyllä voidaan päästä parhaisiin mahdollisiin lopputuloksiin.

2.3.1 Luottamuksellinen vuorovaikutussuhde

Sosiaalialan ammattilaisten ja asiakkaan välistä kohtaamisen tärkeyttä painotetaan ihan kaikessa sosiaalialan työssä. Työ on ihmissuhdetyötä, jonka piiriin hakeutuneet asiakkaat saattavat olla epä tietoisia ja hämmentyneitä omasta elämäntilanteestaan. Asiakkaan arvostava kohtaaminen edellyttää ammattilaiselta laaja-alaista osaamista sekä oman arvopohjan tuntemusta, erityisesti silloin, kun käsillä on asioita, jotka ovat voimakkaassa ristiriidassa ammattilaisen henkilökohtaisen arvomaailman kanssa. Työntekijän tulee olla halukas auttamaan ja ymmärtämään asiakasta kaikissa tilanteissa. Sosiaalialan yleisiin ammattieettisiin periaatteisiin kuuluu mm. se, että asiakas tulee kohdata kokonaisvaltaisesti, välttämättä ja estämättä syrjintää kaikissa olosuhteissa, ihmisarvoa kunnioittaen. (Mönkkönen 2018, 16-17; Raatikainen 2015, 12-18.)

Vuorovaikutuksen merkitys on huomattava silloin, kun halutaan rakentaa luottamusta asiakkaaseen. Luottamus rakennetaan sanoilla ja teoilla, joten siinä on aina kaksi toisistaan eroavaa muotoa. Parhaimmassa tapauksessa vuorovaikutus on dialogia asiakkaan ja työntekijän välillä, jossa tasa-arvo ja kunnioitus toteutuvat. Kuunteleminen ja kuulluksi tuleminen ovat usein asiakkaalle merkityksellisiä asioita. Inhimillisyys vuorovaikutuksessa luo asiakkaalle tunnetta niistä sekä työntekijän ymmärryksestä asiakasta kohtaa. (Raatikainen 2015, 108.)

Asiakassuhteessa vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa huomioidaan molempien osapuolten odotukset, tähdätään molemminpuolisen ymmärryksen lisääntymiseen sekä toisen todellisuuden näkemiseen. Jos vuorovaikutuksesta ei synny luottamuksellisesta suhdetta, voi asiakkaasta tuntua tilanteessa turvattomalta avata omia ajatuksiaan. Erityisesti se on sitä silloin, jos työntekijä ei huomaa asiakasta ja hänen tarpeitaan, vaan neuvoo ja ohjaa omista näkökulmistaan. (Mönkkönen 2007, 38-53.)

Luottamussuhteen syntymiselle ominaista on, että se kehittyy hitaasti. Luottamus tulee ansaita ja on myös jatkuvasti oltava ansaittavan luottamuksen arvoinen. Luottamukseen liittyy olennaisesti riskin ottaminen, jonka avulla rakennetaan riittävää näyttöä luottamuksen arvoisuudesta. Vuorovaikutteisessa suhteessa riski liittyy yleensä siihen, kuinka työntekijän on annettava itsestään jotakin, ennekuin voi saada vastapuolelta jotain. Työntekijälle riski tarkoittaa siis epäluuloa asiakkaan avoimuutta ja todenperäisyyttä kohtaa sekä heittäytymistä tilanteeseen tämän epäluulon poistamiseksi. (Maister, Green & Galford 2012, 42.)

Seksuaalisen väkivallan kohdalla puhutaan useimmin uhrin kokemasta häpeästä ja pelosta. Erityisen tärkeää on ammattilaisena huomioida se, miten häpeä liittyy myös tekijän kokemuksiin. Häpeäleima, joka tekoa seuraa voi olla niin voimakas, että tekijä kieltää kaiken tapahtuneen myös itseltään. Tällaisessa tilanteessa vaikean asian käsitteleminen vaikuttaa myös olennaisesti luottamuksellisen suhteen syntymiseen ja päämäärien saavuttamiseen. Luottamussuhteen luominen vaatii ennen kaikkea kärsivällisyyttä ja aikaa. Ihan ensimmäisenä on tärkeää vain kuunnella ja uskoa siihen, että vastapuoli on itse halukas edistämään omaa hyvinvointiaan. Luottamus rakentuu myös toisesta suunnasta niin, että asiakas pystyy luottamaan työntekijän toiminnan edistävän hänen omaa hyvinvointiaan. Häpeä ja leimaantumisen pelko saattavat estää luottamussuhteen syntymisen. Ne poistuvat vasta, kun uskaltaa altistaa itsensä toisen arvioitavaksi epämiellyttävienkin asioiden kanssa. (Malinen 2010, 166.)

3 Tutkimuksen perusvalinnat

3.1 Tutkittavan ilmiön kuvaus ja rajaaminen

Kuntoutuksen ja riskienhallinnan on havaittu olevan tiivis kokonaisuus tehokkaassa seksuaalirikosten ennaltaehkäisyssä. On paljon tutkimustietoa siitä, että seksuaalirikollisille suunnatulla kuntoutuksella on vaikuttavuutta. Seksuaalirikoksesta tuomitut eivät näytä uusivan niin paljon seksuaalirikoksia ja muita rikoksia kuin kuntoutukseen osallistumattomat. Kuntoutusohjelmilla ja interventioilla tavoitellaan vaikutuksia sellaisiin tekijöihin, jotka synnyttävät ja pitävät yllä rikollista käyttäytymistä seksuaalirikoksen tekijöillä. Niiden avulla voidaan nostaa seksuaalirikoksen tekijän valmiuksia hallita omaa elämäänsä ja suunnata kohti rikoksetonta elämää. (Taivaloja & Nurminen 2020, 132.)

Suomessa ei ole vielä päästy siihen, että seksuaalista väkivaltaa tehneiden auttaminen voitaisiin nähdä joka puolella vakiintuneena toimintana. Se liittyy monesti hankkeisiin ja rahoitus on määräaikaista. Useissa muissa Euroopan maissa erilaisia palveluita on saatavilla paljon kattavammin tälle asiakasryhmälle. Täällä Suomessa toiminta on vielä hyvin keskittynyt vain muutamaisiin tiettyihin yksiköihin, jotka sijaitsevat isommissa kaupungeissa. Sen vuoksi monet apua tarvitsevat tekijät jäävät ilman kuntouttavaa tukea. (Hintikka ym. 2015, 103.) Kehittyneintä tekijätyö on tekoon jo syllistyneiden osalta, mutta erityisesti nuorten potentiaalisten tekijöiden osalta tietoa toimivista käytännöistä, ja menetelmäosaamista olisi saatava paremmalle tasolle. Kun jo nuoriin potentiaaliin tekijöihin saadaan vaikutettua aikaisella ja tehokkaalla avulla, niin todennäköisyys rikoksettomaan elämään ja omaan hyvinvointiin kasvaa.

Seksuaaliväkivallan kuntouttavasta matalan kynnyksen tekijätyöstä kirjoittaessamme tässä tutkimuksessa tarkoitamme kuitenkin aina sekä niitä asiakkaita, jotka ovat jo syllistyneet seksuaalirikoksiin tai ovat epäiltyinä, että niitä asiakkaita, jotka ovat vasta potentiaalisia tekijöitä. Emme siis aio erotella näitä kahta asiakasryhmää tässä tutkimuksessa, sillä erottelu olisi kuin veteen piirretty viiva - asiakas kertoo hoidon aikana vain sen, mitä itse haluaa, joten koskaan emme voi olla täysin varmoja onko jokin rikos jo tapahtunut ja jos on, niin millä tavalla se on oikeasti tapahtunut. Seksuaalirikoksiin syllistyneistä, epäillyistä tai potentiaalisista tekijöistä käytämme termiä seri-tekijät ja seksuaaliväkivallan kuntouttavasta tekijätyöstä termiä seri-tekijätyö, jotka ovat myös yleisesti alan ammattilaisten käytössä. Seri-tekijöiden on mahdollista saada apua maksuttomasti ja nimettömänä, jotta raja palveluihin hakeutumiselle olisi mahdollisimman matala.

Rajaamme opinnäytetyön koskemaan nuoria, jotka ovat iältään 15-29-vuotiaita. Valitsimme tuon ikähaarukan siksi, että tutkimuksemme liittyy oikeusministeriön rahoittaman hankkeen kehittämistyöhön, jossa ikähaarukka on sama. Silloin, kun alle 18-vuotias nuori on jo syllistynyt rikokseen, on verkostoyhteistyöllä todella suuri merkitys, ja usein tällöin mukana

ovat monet toimijat ja esimerkiksi juuri kolmas sektori on osana tukiverkostoa (Oikeusministeriö 2021, 29). Opinnäytetyössä kuvaillaan toimivia käytäntöjä nimenomaan ammattilaisten näkökulmasta, sillä sitten saadaan todennäköisesti parempi kokonaiskuvan tilanteesta kuin kyselemällä nuorilta itseltään asiaa. Lisäksi olisi luultavasti erittäin haastavaa saada nuoria seri-tekijöitä osallistumaan tuollaiseen kyselyyn, ja vastaukset voisivat olla hyvin jokaisen omaa tilannetta suppeasti kuvailevia. Toki ammattilaistenkin toiminta on mukautettu jokaiselle asiakkaalle omanlaisekseen, mutta paljon seri-työtä tehneillä on ehtinyt kertyä jo laaja kokonaiskäsitys hyvistä ja toimivista käytännöistä.

3.2 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tavoitteena on kuvata, millaisia käytäntöjä seksuaaliväkivaltatyön ammattilaiset pitävät hyvinä nuorten kanssa tehtävässä matalan kynnyksen seksuaaliväkivallantekijätyössä. Aluksi määrittelemme käsitteet seksuaaliväkivallasta, seksuaaliväkivallan matalan kynnyksen tekijätyöstä, nuorista tekijöistä ja luottamuksesta. Tämän jälkeen käymme läpi opinnäytetyömme varsinaista teoriataustaa rikosten ennaltaehkäisystä sekä hyvistä käytännöistä. Opinnäytetyön tärkeimmässä osassa eli tuloksissa keskitymme sitten haastattelujen pohjalta kerättyihin seksuaaliväkivallan matalan kynnyksen tekijätyössä nuorten kanssa hyväksi todettuihin käytäntöihin, jotka ammattilaiset näkevät oleellisiksi ja nostavat esille vastauksissaan. Analysoimme opinnäytetyössä matalan kynnyksen seksuaaliväkivaltatyön huippuosajilta ja -ammattilaisilta keräämäämme aineistoa.

Opinnäytetyön tarkoituksena on vahvistaa ammattilaisten tiedollisia valmiuksia seksuaaliväkivaltatyön hyvistä käytännöistä. Katsomme opinnäytetyön antavan merkittävää tietoa paitsi seksuaaliväkivallantekijätyön ammattilaisille myös sellaisille ammattilaisille, jotka eivät päätyönään työskentele nuorten seksuaalirikostekijöiden kanssa, mutta tarvitsisivat kuitenkin jonkin verran tietoa hyvistä ja toimivista tekijätyön käytännöistä. Esimerkiksi opiskelijaterveydenhuollon näemme yhtenä tällaisena merkittävänä toimijana, sillä heidän asiakkanaan käy valtava määrä nuoria ihmisiä. Siihen asiakasmassaan kuuluu takuulla osa nuoria, jotka kipuilevat jollain tapaa seksuaalisuutensa ja rajojensa kanssa. Tärkeätä olisi, että ensimmäinen kontakti, jolle nuori uskaltautuu kertomaan ajatuksistaan, tietäisi edes jotain aiheesta ja pystyisi ainakin kertomaan millaista apua tai hoitoa on tarjolla; kuulluksi tuleminen on kuitenkin aina tärkeintä. Opinnäytetyöstämme saavat siis hyötyä paitsi nuoret itse, niin mittava ammattilaiskenttä, sekä tietysti myös laajasti ajateltuna hyötyä on toivottavasti myös yhteiskunnallisesti paremman matalan kynnyksen tekijätyön myötä rikosten ennaltaehkäisyn muodossa.

Tutkimuskysymyksemme muotoutui hyvien käytäntöjen ja seksuaaliväkivallan teorioiden pohjalta, ja siihen vaikutti suuresti tutkimuksesta saatava käytännöllinen hyöty

seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisille ja muille seksuaaliväkivallan tekijöiden kanssa työskenteleville. Suuremmissa yhteiskunnallisissa mittakaavassa myös rikosten ennaltaehkäisyn tukeminen ja parantaminen ohjasivat tutkimusongelman muotoutumista. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksen asetimme seuraavaksi:

Minkälaisia näkemyksiä seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisilla on hyvistä käytännöistä nuorten kanssa tehtävässä matalan kynnyksen seksuaaliväkivallantekijätyössä rikosten ennaltaehkäisyn näkökulmasta?

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Laadullinen tutkimus

Seuraavaksi esittelemme opinnäytetyön tutkimusprosessia sekä sen etenemistä. Opinnäytetyön tutkimusosuus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kerätä tietoa kuvailemalla ilmiötä ja aihetta sen mittaamisen sijaan. Se takaa monipuolisempaa ja yksityiskohtaisempaa tietoa aiheesta. Laadullinen tutkimus on sopiva tutkimusotteena silloin, kun halutaan kuvata todellista elämää ja saada tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara. 2009, 161-164.)

Laadullinen tutkimus ei niinkään todista jo olemassa olevia oletuksia, vaan sen avulla voidaan löytää tutkittavasta ilmiöstä tosiasioita. Laadullinen tutkimus antaa myös siihen osallistuville vastaajille mahdollisuuden omien näkökulmien, kokemusten ja ajatusten vapaaseen tulkintaan ja ilmaisuun suhteessa tutkittamaan ilmiöön. (Hirsjärvi, ym. 2009, 161-164.)

Laadullinen tutkimusote oli paras käytettäväksi opinnäytetyömme tutkimusmenetelmänä, koska tarkoituksenamme oli tutkia mahdollisimman laajasti ja yksityiskohtaisesti mitä erityispiirteitä on seksuaaliväkivallan kuntouttavassa tekijätyössä erityisesti nuoren kanssa sekä mitä ovat hyvät käytännöt nuorten seri-tekijöiden kanssa työskennellessä. Laadullinen tutkimusote ja sen tuoma mahdollisuus käsitellä tutkittavaa aihetta yksityiskohtaisemmin mahdollistaa sen, että vastaajien kokemukset, mielipiteet ja omat ajatukset tulevat parhaiten esiin. Lisäksi on vielä todettava, että tutkittavasta aiheesta on saatavilla hyvin vähän, jos ollenkaan aiemmin tutkittua tietoa.

4.2 Puolistrukturoitu sähköpostihaastattelu

Yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä laadullisessa tutkimuksessa ovat tutkimusten perusmenetelmät haastattelu, havainnointi, kysely sekä dokumentteihin perustuva tieto. (Hirsjärvi, ym. 2009, 191-192.) Päädyimme valitsemaan aineistonkeruumenetelmäksi puolistrukturoidun sähköpostihaastattelun, sillä laitimamme kysymykset ovat sen laatuasia, että niitä on hyvä saada rauhassa pohtia ennen vastaamista. Vastaajalla on aikaa sisäistää kysymykset sekä miettiä vastauksiaan ja jokainen vastaaja vastaan haastattelukysymyksiin oman aikataulunsa mukaisesti. Tämän pohjalta uskomme, että vastauksista tulee perustellumpia. Kysymyksemme ovat valmiiksi mietittyjä, kaikille samoja ja avoimia, sillä haluamme jokaisen asiantuntijan voivan vastata mahdollisimman vapaasti ja syvällisesti niihin, aiheen ollessa vaativa ja erityinen.

Puolistrukturoitu haastattelu sijoittuu lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimaastoon. Esitetyt kysymykset sekä niiden järjestys ovat kaikille haastateltaville samat, mutta kysymyksille ei ole asetettu mitään vastausvaihtoehtoja. Kysymyksiin on silloin mahdollista vastata täysin omin sanoin, joka tekee vastauksien sisällöstä laajemman. Haastattelulle on myös mietitty selkeä teema, jonka ympärille on rakennettu tarkat haastattelukysymykset. Puolistrukturoitu haastattelu eroaa tavanomaisesta teemahaastattelusta siten, että teemahaastattelussa on määritelty tietyt teemat, joiden läpikäymisen järjestys ja laajuus ovat vaihtelevia. Teemahaastattelussa ei myöskään ole valmiita kysymyksiä, vaan se toteutetaan yleensä aihealueista koostuvan tukilistan avulla. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Eskola & Suoranta 2000.)

Kuoppala (1998, 65.) on tutkinut sähköpostihaastattelua aineistonkeruumenetelmänä ja toteaa sen olevan keruumenetelmästä yksinkertainen ja helposti toteutettava. Vaikka sähköpostihaastattelusta jääkin pois kasvokkainen dialogi, antaa se kuitenkin mahdollisuuden palata takaisin vastauksiin ja tehdä niihin tarkennuksia tai esittää muita jatkokysymyksiä. Koivula (2010) on todennut omassa tutkimuksessaan, että sähköpostihaastattelulla voidaan saavuttaa syvällisempiä ja harkitumpia vastauksia verrattuna kasvokkaiseen haastatteluun. Aiheen arkaluontoisuuden vuoksi toivoimme saavamme tarkemmin pohdittuja vastauksia. Vastauksia on myös mahdollista reflektoida perusteellisemmin. Aika, joka reflektiolle mahdollistuu tässä tilanteessa, on myös otollisempaa tiedon syvällisemmälle prosessoinnille. Tämä oli myös yksi kriteeri, jonka vuoksi valitsimme sähköpostitse tehtävän haastattelun. Tämän lisäksi Tuomi & Sarajärvi (2018, 74.) toteavat osuvasti kirjassaan asiasta näin: *”Haastattelu on kallista ja aikaa vievää aineistonkeruumuotoa. Tässä mielessä esimerkiksi sähköpostihaastattelu on edullinen vaihtoehto.”*

Sähköpostitse tapahtuvassa viestinnässä on omat heikkoutensa myös haastattelun osalta. Sähköpostitse tapahtuva kommunikointi on persoonatonta ja kasvotonta. Tällöin oleellista

tietoa voi jäädä saamatta, kun vastauksista jää puuttumaan non-verbaalinen viestintä, kuten ilmeet, eleet ja erilaiset äänenpainot. Myöskään laajemmalle keskustelulle spontaanien lisäkysymysten muodossa ei ole mahdollisuutta. Aineistonkeräämisen kannalta ongelmallista on se, jos sähköpostiin ei vastata. Silloin avoimeksi jää, onko sähköposti tavoittanut kohteensa vai onko siihen esimerkiksi unohdettu vastata. (Koivula. 2010, 32.) Näitä asioita pohdimme myös ryhtyessämme tekemään haastattelua sähköpostitse. Uskoimme kuitenkin vahvasti siihen, että saamamme vastaukset olisivat sisällöllisesti sellaisia, että ne vastaisivat tutkimuskysymykseemme kattavasti. Totesimme myös sen, että jos olisimme haastatelleet väkivallantekijöitä tai potentiaalisia tekijöitä, ei haastattelua olisi voinut toteuttaa tällä tavalla, pelkästään jo eettisyyden näkökulmasta. Sen lisäksi toivotunlaisen aineiston saavuttaminen olisi varmasti jäänyt mahdottomaksi. Pyrimme painottamaan toiveitamme vastauksien suhteen saatekirjeellä (Liite 2). Muutaman haastateltavan kanssa keskustelimme myös puhelimitse heidän toiveestaan ja tarkensimme sitä, millaisia vastauksia heiltä haluaisimme.

Haastattelumme kohderyhmä on seksuaaliväkivaltatyön ammattilaiset, jotka ovat tehneet työtä jo useita vuosia, ja ovat kokeneita työssään. Ammattilaisia löytyy Suomesta esimerkiksi Helsingistä SeriE-hankkeesta, Oulusta Seritatyöstä ja Tampereelta Välitä! Seksuaaliväkivaltatyöstä. Kokoneiden seri-ammattilaisten joukko on suhteellisen pieni, joten teemme laadullisen haastattelun noin kymmenelle hengelle. Haastateltavat valikoituivat siten, että he ovat olleet aktiivisesti mukana valtakunnallisissa tekijätyöverkostoissa, ja heidän tiedettiin tekevän töitä nuorten tekijöiden kanssa matalan kynnyksen seksuaaliväkivaltatyössä. Haastattelun kysymysten lisäksi lähetimme ammattilaisille saatekirjeen (Liite 1.), jossa kerroimme taustamme ja miksi teemme tällaista haastattelua. Haastattelun kysymyksiä pohdimme hyvin pitkään. Kysymysten oikeanlaisella asetelulla pyrimme siihen, että mahdolliset kysymysten väärinymmärrykset eivät olisi mahdollisia ja kysymykset olisivat myös sellaisia, että niihin olisi mahdollista vastata pidemmällä sanallisella vastauksella. Kysymysten lisäksi laitoimme haastatteluun mukaan pienen selityksen siitä, miten hyvät käytännöt määritellään. (Liite 2.)

Lähetimme haastattelut sähköpostitse maaliskuun alussa 2021. Vastausaikaan annoimme noin kaksi viikkoa. Osa vastauksista tuli hyvin nopeasti, mutta osalle vastaajaksi valituille lähetimme muistutusviestin sähköpostitse. Tähän olimme osanneet varautua pohtiessamme sähköpostihaastattelun huonoja puolia ja haasteita. Vastauksia saimme loppujen lopuksi seitsemältä, kun haastattelu lähetettiin kymmenelle seksuaaliväkivaltatyön ammattilaiselle. Haastattelun vastausprosentti oli siis mielestämme oikein hyvä.

Vastausajan päätyttyä keräsimme kaikki saamamme vastaukset yhteen ja samaan tiedostoon kysymyksittäin. Vastausten analysointi oli helpompi aloittaa, kun ne olivat selkeästi yhdessä. Luotettavuuden ja eettisyyden kannalta säilytimme sähköposteja, ja yhteenvetotiedostoa

vain sen ajan kuin on tarpeellista tutkimuksen kirjoittamisen kannalta; sen jälkeen ne poistetaan ja tuhoetaan. Tämän olimme myös kertoneet haastateltaville etukäteen, jotta he pystyivät myös sen pohjalta päättämään haluavatko osallistua haastatteluun vai eivät.

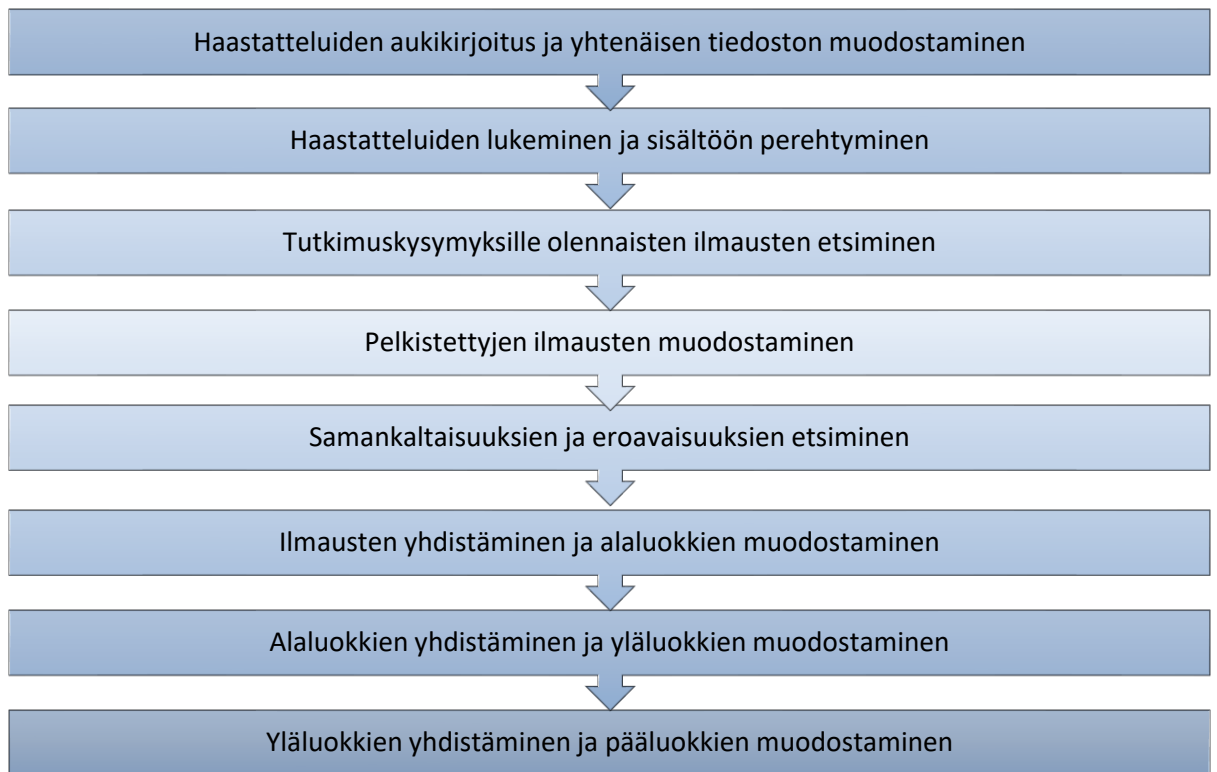
4.3 Aineistolähtöinen analyysi

Aineiston analysointi on yhteydessä tutkittavaan aiheeseen sekä aineistonkeruutapaan. Aineiston analyysivaiheessa saadaan vastaukset opinnäytetyön alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. On tärkeää rajata hyvin analysoitava aineisto sekä huolehdittava siitä, että keskiössä pysyy se asia, josta oltiin opinnäytetyön tutkimuksen kannalta kiinnostuneita. (Hirsjärvi ym. 2009, 221.)

Aineiston analysoinnin tarkoituksena on järjestää, jäsentää ja tiivistää aineisto niin, että kaikki olennaiset asiat ovat selkeästi mukana. Ihan ensimmäiseksi aineisto on hyvä lukea lävitse tarkasti ja päättää mitkä asiat ovat kiinnostuksenkohteena. Samalla on helppo pudottaa pois epärelevantit asiat. Sähköpostihaastatteluna kerätty aineisto on tässä vaiheessa eduksi, koska se on jo valmiiksi tekstimuotoinen. Huolellisen lukemisen jälkeen aineisto voidaan jakaa pienempiin osiin esimerkiksi luokittelun, teemoittelun tai tyypittelyn avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 94).

Tutkimuksen analyysimenetelmäksi valikoitui induktiivinen eli aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä ja sitä voidaan käyttää yleisesti aina kvalitatiivista tutkimusta tehdessä. Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käytetään silloin, kun tutkittavasta aiheesta on vain vähän aikaisempaa tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 109-110.) Tästä syystä analyysitapa sopi opinnäytetyöhömme hyvin. Tarkoituksenamme oli luoda aineistolähtöisen analyysin avulla työhömme sellainen kokonaisuus, jolla pystymme vastaamaan valittuun tutkimuskysymykseen ja tavoittamaan teoreettisen viitekehyksen.

Toteutimme sisällönanalyysin sille tyypillisellä tavalla. Keräämämme aineisto oli jo valmiiksi tekstimuodossa, mutta muokkasimme sen niin, että kaikki vastaukset olivat samassa tiedostossa ja aseteltuna kysymyksittäin. Tämän jälkeen perehdyimme aineistoon tarkemmin ja lähdimme etsimään sieltä alkuperäisiä ilmauksia, jotka vastasivat opinnäytetyömme tutkimuskysymykseen. Tässä vaiheessa haastateltavat myös numeroitiin sattumanvaraisesti (H1, H2, H3 jne.), jotta kootusta aineistosta ei ole havaittavissa tunnistetietoja. Seuraava kuvio havainnollistaa tyypillisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemisen. Mukailimme omassa työssämme tätä tapaa.

Kuvio 1. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen Tuomen ja Sarajärven (2013,109.) mukaan.

Kokosimme haastatteluaineiston perusteella analysointitaulukon, josta löytyy esimerkki työn lopusta (Liite 3). Analysoidessamme aineistoa lähdimme etsimään siitä alkuperäisilmauksia, jotka vastasivat tutkimuskysymykseemme tai nousivat muuten materiaalista esiin vastaten haastattelumme teemoihin tai aiheeseen yleisesti. Materiaali oli hyvin yhteneväistä ja sieltä oli havaittavissa pientä asioiden toistoa eli kylläntymistä. Se osaltaan vahvisti käsitystä siitä, että tuloksista esiin nousseet käytännöt ovat toimivia.

Alaluokkia tekstistä nousi lopulta noin 12 kappaletta. Alaluokkien pitkän pohdinnan jälkeen päädyimme kolmeen yläluokkaan, joista tuli myös aineistomme pääluokat ja ohjaavat tekijät. Nämä luokat ovat luottamuksen rakentamisen ja vahvistamisen käytännöt, seksuaaliväkivallan tekijätyön menetelmälliset käytännöt sekä nuoren kokonaisvaltaista elämänhallintaa tukevat käytännöt. Näitä esiin nousseita vastauksia lähdimme sitten tulkitsemaan. Pyrimme tulkitsemaan analysoitua aineistoa laadulliselle tutkimusotteelle tyypillisesti niin, että pystymme kuvailemaan ja ymmärtämään tutkittavana olevaa ilmiötä mahdollisimman laajasta ja tarkasti.

5 Tutkimustulokset

Tutkimustuloksistamme ilmeni tekemämme aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta kolme pääkohtaa. Ne ovat luottamuksen rakentamisen ja vahvistamisen käytännöt, seksuaaliväkivallantekijätyön menetelmälliset käytännöt sekä nuoren kokonaisvaltaista elämänhallintaa tukevat käytännöt. Seuraavissa kappaleissa avaamme seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisten vastauksia ja esittelemme tutkimuksemme tulokset.

5.1 Luottamuksen rakentamisen ja vahvistamisen käytännöt

Luottamuksen rakentamisen ja vahvistamisen käytännöt nousivat ensimmäisenä sellaisiksi olennaisiksi käytännöiksi, joita seksuaaliväkivaltatyön ammattilaiset pitivät hyvinä työssään. Vastauksissa näkyi moneltakin osin muun muassa auttajan toiminnan ja käyttäytymisen tärkeys, vuorovaikutustilanteiden mahdollisimman arkinen asetelma sekä muut yhteistyön helppoutta ja etenemistä tukevat asiat ja keinot - näiden kaikkien nähtiin vaikuttavan suurelta osin auttajan ja asiakkaan luottamuksen rakentamiseen ja siltä osin myös kuntouttavan tekijätyön onnistumiseen. Monet vastaajista kokivat hyvin vahvasti, että ilman hyvää luottamuksellista asiakassuhdetta, ei tällaisen aiheen parissa työskentely onnistu mitenkään. Luottamuksen rakentamisen ja vahvistamisen käytäntöjen nähtiin siis olevan perustavanlaatuisesti vaatimuksena työskentelyn käytännön mahdollisuuksille ja vaikuttavuudelle.

5.1.1 Auttajan toiminta ja käyttäytyminen

Auttajan toiminnalla ja käyttäytymisellä nähtiin olevan merkittävä rooli luottamuksen rakentamisen ja vahvistamisen käytännöissä. Huomiota pitäisi siis monin eri tavoin antaa sellaisen yhteistyösuhteen rakentamiseen, joka perustuu keskinäiseen kunnioitukseen ja luottamuksellisuuteen. Dialoginen työskentely nähtiin työskentelyotteeksi, jolla on suuri vaikutus luottamuksen rakentamiseen seri-tekijän kanssa. Silloin yhteistyössä korostuu tiivis vuoropuhelu asiakkaan ja auttajan välillä, ja varsinkin auttajan pitäisi pystyä reagoimaan vuoropuhelussa esiin tulleisiin asioihin siten, että otamme avoimesti ja hyvää tarkoittaen vastaan asiakkaan kertomat asiat. Auttaja ei saisi siis ajautua tilanteessa sillä tavoin kauaksi ja etäiseksi, että asiakas ei enää haluaisikaan puhua asioistaan. Dialogisessa työskentelyssä asiakkaan halutaan osallistuvan aktiivisesti ja vaikuttavan omien asioidensa työstämiseen tiiviissä yhteistyössä auttajan kanssa. Tällöin auttaja ja asiakas ikään kuin yhdessä voivat etsiä ja löytää ratkaisuja asiakkaan ongelmiin tai mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Vastaajat pitivät siis asiakkaan passiivisuutta sellaisena asiana, joka jarruttaa ja vaikeuttaa asiakastyön

sujuvuutta ja luottamuksen rakentamista. Sen vuoksi dialogisuuteen haluttiin panostaa, ja vastaajat kokivat, että silloin tietämys asiakkaan tilanteesta tarkentuu jatkuvasti yhteistyön edetessä. Parhaimmillaan tietenkin molempien osapuolten ymmärrys kasvaa. Molemmipuolisen ymmärryksen lisääntyessä myös luottamuksella on hyvin tilaa voimistua.

Jotkut vastaajista nostivat esille luottamuksen rakentamiseen liittyen sen, että yhteistyösuhteessa auttajan pitäisi uskaltaa olla mahdollisimman persoonallinen ja oma itsensä. Persoonatonta kliinisyttä pidettiin uhkana luottamuksen rakentumisen kehittymiselle. Ammattilaisten mukaan nuoret arvostavat vilpitöntä kiinnostusta heitä ja heidän elämäänsä kohtaan. Kun auttaja on aidosti kiinnostunut, ja näkee nuoren kohdatessa kokonaisvaltaisesti sekä positiivisesti suhtautuen, luottamus pohja vahvistuu. Täysi-ikäisten nuorten kohdalla tärkeänä asiana luottamuksen syntymiselle nähtiin myös sellainen asia, että ei ole järkevää tunkea liian lähelle nuorta, vaan antaa ja arvostaa myös hänen omaa tilaansa ja erillisyyttä, samalla kun hänen huolistaan ollaan vilpittömän kiinnostuneita. Tämän huomattiin lisäävän turvallisuutta juuri varttuneempien nuorten kanssa tehtävässä auttamistyössä.

Monet seri-nuoret ovat saattaneet kokea turvattomuutta omassa elämässään, joten ammattilaiset näkivät erittäin olennaiseksi saada nuorelle sellainen kokemus tässä auttamissuhteessa, että luottamuksellisuus toteutuu varmasti, ja sitä jatkuvasti pyritään tukemaan ja vahvistamaan pienin sanoin ja teoin. Avoimuus ja aito kuunteleminen ovat tärkeitä asioita - nuoren pitäisi saada tuntee vahvasti niin, että tulee oikeasti kuulluksi. Ammattilaiset näkivät, että monesti tämä asiakassuhde voi olla nuorelle se ensimmäinen kerta, jolloin hän on uskaltanut kertoa esimerkiksi lapsikohteisuudestaan, ja jos kuulija ei silloin kuuntele oikeasti, peli voi olla niin sanotusti menetetty. Sillä tarkoitettiin, että asiakas ei silloin enää luota auttajaan, ja näin ollen auttaminen on melko tehotonta. Nuorta ei saisi missään nimessä tuomita, ja hänelle pitäisi pystyä luomaan sellainen yhteistyökokemus, että auttaja on läsnä tilanteessa ja keskittyy kaikkeen siihen, mitä nuori haluaa sanoa. Luottamuksen rakentumista ja vahvistumista auttaa myös se, että nuorelle saadaan syntymään kokemus siitä, että hän voi tehdä omia valintojaan elämässä ja mahdollisuuksia on monia. Näin hänen luottamuksensa paitsi auttajaan, niin erityisesti myös omaan tulevaisuuteen ja toimijuuteen kasvaa.

Mitä nuoremasta asiakkaasta on kyse, sitä oleellisempina vastaajat pitivät turvallisen asiakastilanteen luomista. Auttajan on siis pyrittävä olemaan turvallinen ja läsnäoleva aikuinen, joka järkähtämättä ja suurella sydämellä ottaa vastaan asiakkaan ja hänen kertomansa asiat.

”Terapeutti ei suutu, hermostu, panikoi tai kyseenalaista, vaan kestää kaiken, mitä nuorella on kerrottavana.” (H3)

Lisäksi auttajan on oikeasti oltava myös kiinnostunut nuoren asioista. Nuoret vaistoavat helposti, jos auttaja yrittää olla jotain muuta kuin mitä oikeasti on ja esittää vain olevansa kiinnostunut. Asiakassuhteessa nuoren kanssa harjoitellaan monia sosiaalisia taitoja sekä ylipäättään sosiaalisessa suhteessa olemista, jotka myös auttavat luottamuksen rakentamisessa. Kommunikointi kehittyy siinä samalla, ja monesti testataan useammanlaisia tapoja olla kontaktissa – näistä kaikista nuori voi saada hyviä kokemuksia siitä, että hänen ihmissuhteensa voivat olla toimivia ja luottamuksellisia.

Ammattilaiset nostivat esille myös sellaisen luottamuksen rakentamiseen liittyvän asian, että nuoren kanssa täytyy käydä mahdollisimman tarkasti kaikki asiakassuhteen perusjärjestelyt ja siihen liittyvät rajat. Erityisesti lapsikohtaisen asiakkaan kanssa asiakassuhteen luottamuksellisuus sekä nimettömänä palveluissa käymisen mahdollisuus ovat tärkeitä esille otettavia asioita. Toki ilmoitusvelvollisuus on myös oleellista käydä läpi heti ensimmäisellä tapaamiskerralla. Perusjärjestelyihin kuuluvat myös sellaiset asiat kuten tietojen kirjaaminen, tallentaminen ja säilyttäminen, eli asiakkaalle täytyy aina huolella selvittää, mitä kirjauksia ammattilainen tekee käynneistä, mitä tunnistetietoja asiakkaasta kerätään ja missä niitä säilytetään. Tapaamistilan äänieristys tai etätapaamisten yksityisyys ja turvallisuus ovat myös tärkeitä asioita käydä nuoren kanssa tarkasti lävitse, sillä muuten sillä voi olla iso vaikutus esimerkiksi siihen, ettei nuori uskalla puhua rohkeasti ja rehellisesti asioitaan ja tuntemuksiaan. Jos hänellä on tunne, että käytännön järjestelyt eivät ole turvallisia, niin hänen voi olla erittäin hankala rakentaa luottamusta ammattilaisen kanssa.

Auttajan toiminta ja sen onnistuminen vaikuttavat paitsi luottamuksen rakentumiseen, niin myös sen nopeuteen; joka tapauksessa siihen saa varata nuoren kanssa paljon aikaa. Monesti alussa menee pitkältikin aikaa, että nuoren kanssa jutellaan ja käsitellään paljon muita asioita ennen kuin päästään varsinaiseen aiheeseen. Auttajan on nähtävä paljon vaivaa ja oltava hyvin aktiivinen saavuttaakseen sellaisen tilanteen, että voidaan alkaa puhumaan kunnolla teemasta ja siihen liittyvistä asioista. Luottamuksellisuuden korostaminen ja varmistaminen on todella tärkeää. Vuorovaikutuksen sujuvuus ja positiivinen ilmapiiri ovat merkitseviä asiakassuhteen luottamuksen rakentumisen kannalta.

” Nuoren täytyy pitää terapeutista, jotta hän haluaa tulla tapaamisiin ja suostuu puhumaan vaikeista asioista.” (H4)

Auttajan kehonkieli ja hänen reagointinsa asiakkaisiin tai heidän esittämiinsä asioihin, vaikuttavat paljon asiakkaiden suhtautumiseen ja luottamukseen. He tarkkailevat niitä jatkuvasti, ja tunnistavat helposti teeskentelyn. Auttajan pitäisi pystyä rauhoittumaan juuri paikalla olevan asiakkaan asioihin ja olla hänelle läsnä keskittyen ja kunnioittaen. Silloin, jos eteen tulee asiakkaaseen liittyviä suuria pettymyksiä, ne pitäisi kuitenkin pystyä käsittelemään siten, että negatiiviset tunteet eivät välity ainakaan voimakkaasti asiakkaalle.

Ammattilaisen toimintaan ja luottamuksellisen asiakassuhteen rakentamiseen liittyen on oikeastaan kuitenkin kaikista olennaisinta se, että ammattilaisella on tarvittava pätevyys ja ammattitaito työssään. Seksuaaliväkivallan tekijöiden tai siihen riskissä olevien kanssa työskentelevät ammattilaiset tarvitsevat erityisesti tietoa häpeään ja leimaantumiseen liittyvistä asioista ja niiden työstämisestä asiakkaan kanssa, sillä ne ovat asioita, jotka nousevat esille juuri nuorten seri-tekijöiden kanssa.

5.1.2 Vuorovaikutustilanteiden arkisuus

Seri-tekijätyön ammattilaisten kokemusten mukaan luottamuksen rakentamiseen ja vahvistamiseen vaikuttaa hyvin paljon myös vuorovaikutustilanteiden arkisuus. Sen koettiin olevan erittäin merkittävä asia juuri nuorten kanssa eli nuorten kanssa työskentely vaatii arkisemman ympäristön ja ilmapiirin kuin aikuisten kanssa työskentely. Ympäristön pitää tuntua siis turvalliselta ja arkiselta; kliinisessä ympäristössä nuorten kanssa työskentelyä pidettiin epäonnistuneena jo heti alusta alkaen. Jos nuoret eivät voi luottaa turvallisuuteen, jota arjenomaiset olosuhteet luovat, he eivät anna mahdollisuutta luottamuksen rakentamiseen kanssaan. Esimerkiksi nuoren kanssa ulkona kävely ja siten arkisen vuorovaikutustilanteen luominen voi olla hyvä idea. Rennon ja arkisen vuorovaikutuksen nähtiin olevan toimiva malli nuorelle kuvastaen sellaisten ihmissuhteiden rakentamista, jotka ovat turvallisia.

”Huomion pitäisi aina olla nuoren turvallisuudessa ja vuorovaikutustilanteen arkisuudessa.” (H7)

Nuorten kanssa työskentelyn pitäisi ammattilaisten mielestä kiinnittyä aina vahvasti nykyhetkeen eli olla siis juuri siinä hetkessä, missä kulloinkin ollaan. Mitä vanhemman nuoren kanssa työskennellään, sitä enemmän voi esimerkiksi käydä läpi myös mennyttä aikaa - siinä on oltava kuitenkin hyvin varovainen ja pääpaino nuorten kanssa pitäisi aina olla sen hetkisissä arjen asioissa ja ajatuksissa. Nykyhetkessä oleminen ja työskentely luovat turvaa nuoren mieleen, ja auttavat vahvistamaan luottamuksellista asiakassuhdetta.

Ammattilaiset pitivät epähierarkkisia käytäntöjä hyvinä nuorten kanssa, eli liian tiukasti suunniteltu työskentely ei ollut heidän mielestään ollenkaan sopiva malli nuorten kanssa työskentelyyn. Vastauksista ilmeni, että laajaa asiantuntijuutta pidettiin nuorten kanssa erittäin toimivana, kun taas kapean asiantuntijuuden ei oikein nähty sopivan nuorten kanssa työskentelyyn. Lähitapaamisten nähtiin olevan todella tärkeitä nuorten kanssa. Kuitenkin jo varttuneempien nuorten kanssa myös etätyöskentelyn nähtiin toimivan - tosin silloin olisi hyvä aloittaa lähitapaamisilla, joilla luottamuksen rakentaminen on helpompi saada hyvään alkuun. Yhteisessä tilassa nuori pystyy paremmin näkemään auttajan läsnäolon ja kehonkielen, joilla

saattaa olla suurikin merkitys siinä, kuinka yhteistyön prosessi lähtee liikkeelle. Etätyöskentelyn osalta haastavuutta voi lisätä esimerkiksi nuoren kotona asuminen, jolloin hänen voi olla vaikeata löytää omaa rauhallista tilaa, jossa keskustella ammattilaisen kanssa muiden perheenjäsenten kuulematta.

5.1.3 Yhteistyön helppoutta ja etenemistä tukevat asiat sekä keinot

Kolmantena suurempana kokonaisuutena ammattilaisten vastauksista tuli esille luottamuksen rakentamiseen ja vahvistamiseen liittyvät sellaiset käytännöt, jotka tukevat yhteistyön helppoutta ja sen yleistä sujuvuutta. Ihan ensimmäiseksi esille nousi aloituksen helppous eli näkemyksenä oli, että nuorille täytyisi olla mahdollisimman matala kynnyksellä tulla mukaan avun piiriin. Se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että nuoren on helppo soittaa tai laittaa viestiä ammattilaiselle, ja hänelle vastataan nopeasti. Tapaamisaikaa on pystyttävä järjestämään melko pikaisella aikataululla, ettei nuoren mieli ehtisi muuttua, kun hän on kerran ollut halukas ja suostuvainen tulemaan keskustelemaan. Jos nuori ohjautuu palveluun jostain muualta kuin itse hakeutumalla, niin tehokkainta on organisoida vaihto tai siirtyminen niin sanotusti saattaen, jolloin esimerkiksi aiemmin mukana ollut aikuinen voi aluksi olla osana keskustelua tai muuten vain paikalla tukemassa nuorta uudessa kontaktissa. Tällaisten alkukäytäntöjen sujuvuus määrittää itse asiassa hyvin pitkälti yhteistyön käynnistymistä ja sen mahdollisuuksia nimenomaan luottamuksen näkökulmasta.

Vastauksissa tuotiin esille, että sellaiset fenomenologiset lähestymistavat kuten nimenomaan nuoren omiin kokemuksiin ja havaintoihin pohjaava kokonaisvaltainen ymmärrys, auttavat yhteistyötä etenemään sujuvasti. Diagnoosien ja patologisoinnin välttäminen nähtiin juuri nuorten kohdalla olevan tärkeää, ja keskittymisen pitäisi olla hyvin vahvasti enemmän prosessin helppossa ja sujuvassa etenemisessä, perustuen nuorten arkiseen ajatusmaailmaan ja kommunikoinnin helppouteen. Asiakassuhteessa tulisi pyrkiä vahvistamaan monipuolisesti kaikkia nuoren elämään ja hänen ihmissuhteisiin liittyviä asioita, sillä tällainen huomiointi keskittyy myös niihin parempiin asioihin, eikä pelkästään korosta ongelma- tai haastealuetta. Kun nuori uskoo auttajajan haluavan oppia hänen persoonansa kokonaisuuden sekä tietää hänestä muutakin kuin hänen haasteensa, niin hänen luottamuksensa ammattilaiseen vahvistuu väistämättä.

”Monipuolinen kiinnostus nuoren asioihin on tärkeää” (H1)

Kotitehtävien antamisen on myös huomattu luovan luottamuksellista ilmapiiriä yhteistyösuhteeseen, sillä niiden tarkoituksena on pitää nuori ikään kuin osana kuntoutumisprosessia myös tapaamisten välillä ja sitä kautta lisätä hänen jatkuvaa turvallisuudentunnetta prosessin jokaisessa hetkessä. Luvan antaminen haasteellisista asioista

puhumiselle on olennaisen tärkeä keino vahvistaa luottamuksen rakentamista. Nuori on usein salaillut asioitaan hyvinkin kauan, joten hänen oloaan helpottaa, kun saa luvalla keskustella niistä turvallisesti ja kuuntelija ei tuomitse häntä hänen uskaltauduttuaan kertomaan niistä asioista.

Yhteistyön helppoutta ja luottamusta lisäävänä asiana ammattilaiset pitivät turvallisen tilan luomista eli sellaisen tilan, jossa nuorella on hyvä ja turvallinen olo. Turvallisessa tilassa nuori voivat olla vapaasti omana itsenään ja myös ilmaista itseään ilman pelkoa siitä, että häntä ei hyväksyttäisi ihmisenä. Kun nuorelle saadaan turvallinen olo ja tila, niin silloin myös niiden erittäin vaikeiden ja haastavien asioiden käsitteleminen on mahdollista. Nuori pystyy keskittymään ja valmistautumaan tapaamiseen paremmin silloin, kun hän tietää, että turvallinen tila odottaa häntä. Siksi nuorten kanssa ei mielellään toimita etätyöskentelyssä, sillä silloin hänen pitäisi pystyä luomaan itse turvallinen tila, eikä se välttämättä aina onnistu hänen omassa arjen ympäristössään. Etätyöskentelyn haittapuolia nuorten kanssa ovat myös erilaiset tietoturvakysymykset ja yksityisyyden pohdinnat, jotka voivat vaikuttaa siihen, että nuoret kieltäytyvät puhumasta vaikeimmista aiheista. Toki vanhemmilla nuorilla turvallisen tilan luominen onnistuu helpommin myös etätyöskentelyssä, sillä heillä saattaa jo monesti olla vaikkapa oma koti, jossa heillä on mahdollisuus keskustella rauhassa. Turvallinen tila on yksi tärkeä yhteistyön sujuvuuteen vaikuttava asia, se on aina pyrittävä huomioimaan, jotta nuorella olisi turvallinen ja luottavainen olo auttajan kanssa keskustellessa.

”Etätyöskentelyn haasteena voi olla esimerkiksi se, että nuori asuu kotona ja sellaista omaa tilaa ei löydy, jossa voisi keskustella vanhempien tai sisarusten kuulematta.” (H5)

Ammattilaiset pitivät yhtenä yhteistyön helppoutteen liittyvänä asiana nuorelle sopivan tapaamisajan löytämistä. Tällä oli huomattu olevan suurikin vaikutus yhteistyön etenemiseen ja toimivuuteen, ja sitä kautta sitten tietysti myös luottamuksen rakentamiseen. Tapaamisajan olisi oltava hyvin nuoren vuorokausirytmiiin sopiva, sillä nuoret jättävät helposti tulematta paikalle, jos eivät esimerkiksi ole jaksaneet aamulla herätä tarpeeksi ajoissa. Heidän tulisi olla tarpeeksi virkeitä, että työskentelystä olisi oikeasti jotain hyötyä. Jos tapaamisajat peruuntuvat jatkuvasti, yhteistyön katkonaisuuden takia luottamuksen rakentaminen nuoren kanssa kärsii huomattavasti. Väsyneenä nuoret eivät sitä paitsi jaksa puhua juuri niistä haastavimmista asioista, joista puhuminen ehkä eniten hyödyttäisi heitä itseään.

Vastauksista oli nähtävissä, että nuoret haluavat auttajan olevan monipuolisesti kiinnostunut nuoren maailmasta ja elämänculusta, eikä keskittyvän pelkästään varsinaiseen aiheeseen. Nuoret siis ikään kuin arvostavat kokonaisvaltaista kiinnostusta, ja määrittelevät senkin kautta luottamuksen syntymisen mahdollisuutta ja vahvistumista. Nuorilla tapahtuu yleensä

paljon kasvua ja muutoksia auttamisjakson aikana, joten myös auttajan muuntautumiskyky on todella hyvä asia. Toisaalta auttaja voi kokea sen hyvinkin palkitsevasti, kun muutosta ja edistymistä tapahtuu merkittävästi. Niin sanotusti yhdessä samaan suuntaan meneminen ja lupa muuttua voimistavat keskinäistä luottamusta. Luottamuksen parantumiseen voi olla ammattilaisten mukaan vaikutusta myös sillä, että auttaja kertoo asiakkaalle kohdanneensa paljon muitakin nuoria, joilla on samanlaiset ajatukset tai haasteet, ja saada nuori ymmärtämään, että moni muukin kamppailee samojen asioiden kanssa. On aina tärkeää antaa nuorelle toivoa ja pyrkiä lisäämään hänen uskoaan tulevaisuuteen. Silloin kun nuori saa pystyvyyden kokemuksia nykyhetkessä, hän näkee tulevaisuusnäkymät myös auvoisempina.

5.2 Seksuaaliväkivallantekijätyön menetelmälliset käytännöt

Seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisten vastauksista nousi yhtenä isompana kokonaisuutena hyvin selkeästi esille menetelmälliset käytännöt. Vastauksista ilmeni muun muassa, miten isossa osassa tunne- ja turvataidot ovat työskentelyä, mutta myös seksuaalikasvatuksen ja rajojen tärkeys, kohdennetun tiedonannon merkitys, psykoedukaatio sekä ratkaisukeskeisyys ja toiminnallisuus. Menetelmällisyyden ja toiminnallisuuden kautta nuorten on usein helpompi käsitellä asioita ja niiden avulla on mahdollisuus vaikuttaa nuoren ja ammattilaisen välille muodostuvaan vuorovaikutus- ja luottamussuhteeseen. Toiminnallisuus ja varsinaiset tehtävät tuovat myös turvallisuuden tunnetta muuten vaikeassa tilanteessa.

5.2.1 Tunne- ja turvataidot

Vastauksista ilmeni ammattilaisten näkemys tunne- ja turvataitojen vahvistamisen tärkeydestä myös tekijätyössä. Väkivaltaiseen tekoon voi liittyä sosiaalisen ulottuvuuden lisäksi tunneulottuvuus. Teko voi olla tunteisiin liittyvää toimintaa tai sitten toimintaa, joka tapahtuu ilman tunnetta tai kykyä tunnistaa omia ja toisen tunteita. Vahvistamalla nuoren tunnetaitoja, omien sekä toisen tunteiden tunnistaminen mahdollistuu. Tunteiden tunnistamisen ja ilmaisemisen avulla voidaan vaikuttaa paitsi mielenterveyteen ja vuorovaikutukseen muiden kanssa, niin myös sosiaalisten suhteiden luomiseen, ja tämän ammattilaiset nostivat vastauksissaan erityisesti esille.

Tunteiden tunnistaminen mahdollistaa nuorelle tunteiden säätelyn ja käsittelyn. Nämä nousivat vastauksista myös erikseen esiin. Tunteiden säätelyn kautta on mahdollista selvittää erilaisista eteen tulevista tilanteissa, joissa jokin tunne tai halu meinaa ottaa vallan. Tunteiden säätely ja hallinta auttaa nuorta toimimaan paremmin sellaisissa tilanteissa, joissa pitää pystyä toimimaan todennäköisyyksien ja järkipäätösten ratkaisujen varassa.

Vastauksista voitiin myös päätellä ajatusvääristymien ja niistä tietoisiksi tulemisen merkitys. Oma teko tai halua toteuttaa jokin seksuaalisesti vahingollinen teko, voidaan oikeuttaa esimerkiksi tulkitsemalla toisen eleitä ja tunteita omaa mielihalua eteenpäin vieviksi. Totuutta ei haluta nähdä, eikä järki pysty työskentelemään, kun mielihalu vie. Ammatillaiset toivat vastauksissaan esiin myös ajatusvääristymät siitä, mitä nuori ajattelee muiden ihmisten ajattelevan hänestä. Huonommuuden tunne ja pelot vaikuttavat vahvasti nuoren itsetuntoon, ja sitä kautta tunteidensäätelyn taidot heikentyvät. Pelot lisäävät ahdistusta, joka taas tekee nuoren yksinäiseksi ja eristäytyneeksi. Tunteiden käsittelyllä ja ajatusvääristymistä tietoisiksi tulemisella voidaan vaikuttaa nuoren kuvaan itsestään muunakin kuin rikollisena.

Vastauksista ilmeni tärkeys oppia tunnistamaan omien mielikuvien sisältämiä tunteita ja ajatuksia. Asian työstämisellä voidaan saada nuori ymmärtämään ajatusten ja kehollisten tuntemusten yhteys käyttäytymiseen ja toimintaan. Oma käyttäytymistä on mahdollista säädellä muuttamalla omaa ajattelua. Se tarkoittaa sitä, että seksuaalisia kiinnostuksia ja niihin liittyviä, mahdollisia vahingollisia tekoja, on mahdollista oppia hallitsemaan. Toiminnan ja ajatusten välistä yhteyttä harjoittamalla esimerkiksi erilaisilla konkreettisilla toiminnallisilla harjoitteilla voidaan saavuttaa nuorelle oman toiminnan hallinnan tunne. Ammatillaiset painottivat sitä, miten näillä harjoitteilla voidaan vähentää vahingollisesta seksuaalisesta kiinnostuksesta seuraavia epämiellyttäviä tunteita. Nuorella saattaa olla pelkoja siitä, miten hän voi elää tavallista elämää ja tehdä tavallisia asioita ajautumatta tilanteisiin, joissa vahingollinen seksuaalinen kiinnostus nousee tunteissa ja ajatuksissa esiin. Konkreettisen tunnetyöskentelyn avulla voidaan nuorelle löytää sellaisia käytännön ratkaisuja, joiden kanssa hän selviää tilanteista säilyttäen hallinnan järjen ja mielen työskentelyllä.

”Konkreettisiin, tulevaisuuteen liittyviin ongelmiin ja pelkoihin tarjottava neuvonta ja ongelmanratkaisun apu on tärkeää.” (H3)

Tunnetyöskentelyyn liittyy myös turvallinen läsnäolo, jonka pohjalta voidaan lähteä harjoittelemaan sosiaalisia suhteita. Toimivien kommunikoinnin tapojen löytäminen lisää nuoren itseluottamusta ja tuo nuorelle tunnetta siitä, että hän on kykenevä luomaan ihmissuhteita. Ammatillaiset toivat esiin myös nuoren kokeman yksinäisyyden, jota myös on usein tarpeen käsitellä terapiasuhteen aikana. Yksinäisyys ja eristäytyneisyys tuovat usein vaikeutta sosiaalisten suhteiden luomiseen ja vaikuttavat myös kysyä tunnistaa ja käsitellä omia sekä toisten tunteita. Auttajan on hyvä vahvistaa ja tukea nuorta myönteisten ihmissuhteiden muodostamiseen, ja jo olemassa olevien ylläpitämiseen.

5.2.2 Seksuaalikasvatus ja kohdennettu tiedonanto

Ammattilaisten mukaan nuorten seri-tekijöiden seksuaalikasvatus on yksi työskentelyn keskeisimpiä osia. Tiedonantaminen seksuaalisuudesta, seksuaalisuuteen liittyvästä oikeasta ja väärästä, sekä toisen ihmisen rajoista, on tärkeää. Aina rajat ja seksuaalisuus itsessään eivät ole selkeitä nuorelle. Ammattilaisten mukaan nuorilla voi olla useinkin vääristyneitä käsityksiä seksuaalisuudesta ja aiheeseen liittyvää tietoa on haettu netistä.

Seksuaalikasvatuksella varmistetaan oikeanlaisen tiedon saaminen.

”Nuorille tulisi antaa tietoa seksuaalisuudesta ja kaikista siihen liittyvistä asioista ikätasoisesti, oikea-aikaisesti ja sellaisissa määrin, että nuori pystyy sen tiedon vastaanottamaan ja omaksumaan. Noiden tietojen läpikäyminen lisää ymmärrystä siitä, mikä on sallittua toimintaa ja mikä ei.” (H2)

Ammattilaiset nostivat vastauksissaan esille seksuaalisuudesta myös sen, miten seksuaalisuuden lokeroimista tulisi välttää työskentelyssä. Nuoret ovat elämässään eittämättä aina kehitysvaiheessa ja matkalla kohti aikuisuutta. Seksuaalisuus ja erilaiset seksuaaliset mieltymykset voivat olla myös kehitystasolla ja ne voivat vielä muuttua kasvun ja kehityksen edetessä. Ammattilaiset korostivat sitä, miten nuorella itsellään voi olla vahva oletus siitä, mitä hän on identiteetiltään, tekojensa tai ajatustensa pohjalta. Lähestyessään asiaa väärällä tavalla, ammattilainen voi tulla vahvistaneeksi nuoren itse itselleen kehittämää identiteettiä, jolloin nuoren käsitys itsestään ainoastaan väkivallantekijänä tai pedofiilinä voimistuu. Vastauksissa korostui pyrkimys vahvistaa nuoren elämän muita osa-alueita sekä ihmissuhteita ja auttaa nuorta näkemään se, mitä muuta hänen persoonaansa kuuluu.

”Mieltymyksiä voidaan käsitellä sellaisina asioina, jotka ovat tietyssä hetkessä tosia ja olemassa olevia. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että vaikka asia olisi nyt totta, niin etteikö se voisi jossain vaiheessa muuttua ja olla jotakin muuta.” (H3)

Ammattilaiset kuvasivat sitä, miten seksuaalikasvatuksen tehtävä on muutoksen edistäminen myös tällaisessa kontekstissa, kun toivotaan muutoksen tapahtuvan ilmiäytymisessä. Seksuaalikasvatuksella voidaan saada nuori pohtimaan sitä, miksi ilmaisemme omaa seksuaalisuuttamme jollakin tietyllä tavalla ja miten omasta toiminnastaan voisi ottaa vastuun. Ammattilaisten mukaan nuori ei aina näe oman toimintansa haitallisuutta toiselle erityisesti silloin, kun tiedot seksuaalisuuteen ja seksiin liittyvissä asioissa ovat puutteelliset.

5.2.3 Psykoedukaatio

Vastauksista nousi kokonaisuudessaan esille myös psykoedukaatio ja sen merkitys. Auttajan tehtävä on puolueettoman ja luotettavan tiedon antaminen tapahtuneesta tai nuorelle huolta

nostavista ajatuksista. Keskeisenä pidettiin myös sitä, että seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta väkivallasta sekä niihin liittyvistä käsityksistä keskustellaan. Nuorta autetaan tunnistamaan niitä merkkejä ja asioita, jotka johtavat muita vahingoittavaan käyttäytymiseen. Vastaajat korostivat nuoren tunteiden ja ajatusten sanoittamista erityisesti silloin, kun nuori on hämmentynyt siitä, mitä hän on tehnyt tai mitä hän on ajatellut tekevänsä. Erityisesti lapsikohtainen seksuaalisuus voi olla hyvin hämmäntävää ja pelottavaa. Nuoren kanssa käydään lävitse mitä se tarkoittaa ja miten sellaisten seksuaalisten ajatusten kanssa voi selvitä.

”Nuorten aikuisten kanssa työskentelyssä keskeistä on psykoedukaatio ja ymmärryksen kehittäminen siitä, miten oman seksuaalisuuden, kuten lapsikohtaisuuden kanssa pystyy elämään hyvää elämää.” (H4)

Vastauksista voitiin päätellä, että psykoedukaatiossa on tärkeää huomioida nuoren seritekijän omia mielipiteitä ja oletuksia seksuaaliseen väkivaltaan liittyen. Nuoren kanssa voidaan keskustella hänen mielipiteestään siihen liittyen, mitä seuraamuksia hän ajattelee seksuaalisesta väkivaltaisesta käytöksestä tulevan hänelle itselleen ja mitä uhrille. Huomion arvoisena pidettiin siis sitä, miten saadaan nuori seritekijä pohtimaan mahdollisten tekojen syvällisempää merkitystä. Työskentelyn pohjalta nuori joutuu miettimään tekojaan tai niiden uhkaa, sekä näiden molempien oikeutusta. Tarkoituksena on lisätä seritekijän ymmärrystä asiasta, ja mahdollisuuksista seksuaaliväkivallan ehkäisemisen hallinnassa.

Nuoren kanssa työskennellessä pitäisi keskittyä siihen, mitä ovat ne konkreettiset taidot ja keinot, joilla pyritään väkivallattomuuteen. Nuoren kanssa käydään lävitse seksuaaliväkivaltatilanne tai potentiaalinen tilanne sekä pohditaan, miten siitä tilanteesta voisi toimia toisin tai toimia niin, ettei tulisi tehneeksi seksuaalista väkivaltaa. Vastauksista ilmeni myös tässä vaiheessa ongelmanratkaisu. Nuoren vahvoja ja heikkoja puolia ongelmatilanteiden ja tunteiden käsittelemisessä on hyvä pohtia. Motivointi, kannustaminen ja positiivisen palautteen antaminen nuorelle koettiin olevan tärkeässä roolissa, kun käsitellään tulevaisuuden näkymiä sekä muutoksen tekemistä.

5.2.4 Ratkaisukeskeisyys ja toiminnallisuus

Ammattilaisten vastauksista nousi esiin ratkaisukeskeinen ja toiminnallinen työskentelyote. Silloin, kun työskentelylle on asetettu joitakin selkeitä tavoitteita, on nuorten helpompi sitoutua siihen. Ratkaisukeskeinen ja toiminnallinen työskentely on tavoitteellista ja suunnitelmallista, jolloin nuorelle on selvää mitä tehdään, millä tavalla, ja miksi. Ammatillaiset korostivat sitä, miten toiminnallisuuden avulla voidaan löytää erilaisia

selviytymiskeinoja ja sen avulla on myös helpompi löytää ilmaisia tunteille ja ajatuksille. Toiminnallisuus mahdollistaa nuoren osallistamisen hänen omassa asiassaan.

Vastauksista ilmeni se, miten ratkaisukeskeisyydessä nuoren oma rooli ja toiminta ovat keskiössä. Nuori itse tuottaa käsiteltäväksi asiaksi sellaisen aiheen, joka hänen elämässään on niin sanotusti pinnalla. Aihetta työstetään niin, että nuori valitsee myös aiheen kannalta toivomansa tavoitteet ja pohtii sitä, minkä toivoisi asian loppuratkaisun olevan. Näin ongelmalle ja sen ratkaisemiselle asetetaan asiakaslähtöiset tavoitteet ja päämäärät, jolloin nuoren sitoutuminen työskentelyyn on vaikuttavampaa. Nuori ei usein pysty katsomaan käsiteltäviä aiheita tai elämää kovin kauaskantoisten tulevaisuudennäkymien pohjalta, joten työskentely on hetkessä, ja pienin etenemisin sekä onnistumisen askelten mukaan tapahtuvaa. Ammatillaiset korostivat sitä, että pienet onnistumiset ovat nuorten kanssa työskennellessä yleensä niitä kaikkein vaikuttavimpia tapahtumia. Ne nostattavat nuoren itsetuntia ja kokemusta omista kyvyistä pärjätä haitallisen käyttäytymisen ja mielihalujuen kanssa.

”Silloin, kun nuori saa toimia oman elämänsä toimijana, päästään pureutumaan nuoren itsensä kokemiin käytännön elämän hankaluuksiin ja niiden ratkomisen kautta on mahdollista päästä käsiksi siellä taustalla oleviin ongelmiin.” (H1)

Vastauksissa korostui myös toiminnallisuus työskentelyn pohjana. Ammatillaisten mukaan nuorilla on usein helpompi käsitellä asioita jonkin konkreettisten toimien tai esimerkkien kautta. Silloin, kun kokonaisvaltainen elämäkokemus on vielä vähäistä, omaa historiaa ja omaa käyttäytymistä voi olla hankala pohtia ilman jotakin konkreettista esimerkkiä. Yhtenä esimerkkinä vastauksissa tuotiin esiin toimintapolun pilkkominen osiin. Siinä nuoren kanssa käydään lävitse, miten ajatukset muuttuvat toiminnaksi ja millaisia vaikutuksia yksittäisillä pienilläkin valinnoilla voi olla kokonaisuuden kannalta. Tämä tekee ne usein näkymättömissäkin olevat valinnat nuorelle konkreettisiksi.

Ammatillaiset mainitsivat vastauksissa yhtenä toimivana käytäntönä Good Lives Model -mallin. Mallia on mahdollista soveltaa nuoren kanssa tehtävässä työssä. Kaikkia sen osia ei ole tarpeellista käydä lävitse, vaan siitä on mahdollista ottaa osia, jotka sopivat käytettäväksi kyseisen nuoren kanssa. Mallin on tarkoitus olla voimavarakeskeinen kuntoutuksellinen malli, jossa keskitytään käymään läpi asiakkaan omia kykyjä, tavoitteita ja kiinnostuksia. Työskentelyssä huomioidaan erityisesti se, miten rikollisuudesta tai haitallisesta ajattelusta irrottautuminen on kiinni asiakkaan omasta päätöksestä, yhteiskunnan tarjoamien resurssien lisäksi.

Toiminnallisuuden avulla voidaan ammatillaisten mielestä tarttua myös sosiaalisten suhteiden luomisen harjoitteluun. Usein auttajasta muodostuu nuorelle turvallinen vuorovaikutussuhde,

jossa on helppo harjoitella erilaisia toimivia tapoja olla kontaktissa ja kommunikoida. Nuori saa kokemuksen omista kyvyistään luoda toimivia ihmissuhteita. Joskus kommunikointi on nuorelle helpompaa jonkin tekemisen yhteydessä. Tämä pätee myös terapiasuhteeseen ammattilaisen kanssa. Itselle vaikeiden asioiden ilmi tuominen voi olla helpompaa kävellen tai samalla jotakin käsillä tehden, kuin vain paikallaan istuen. Konkreettisen tekemisen kautta voidaan myös keskittyä yleisen elämänhallinnan tukemiseen. Silloin keskitytään arkiseen elämään, jonka sujuminen on usein nuorelle vaikeaa tilannetta ja omia ajatuksia helpottavaa.

5.3 Nuoren kokonaisvaltaista elämänhallintaa tukevat käytännöt

Kolmanneksi päätulokseksi tutkimuksesta nousivat nuoren kokonaisvaltaista elämänhallintaa tukevat käytännöt. Seksuaaliväkivaltatyön ammattilaiset pitivät erittäin tärkeänä nuorten kanssa työskennellessä juuri sitä, että kaikki nuoren asiat huomioidaan aktiivisesti, ja mitään osa-aluetta ei unohdeta. Nuorten kanssa työskentelyä helpottaa valtavasti juuri se, että arjen murheet ja siinä pohdituttavat asiat otetaan ensin käsittelyyn, ja niissä autetaan monin eri tavoin, ennen kuin hypätään vaikeampien aiheiden käsittelyyn. Vastauksissa ilmeni neljä eri osa-aluetta, joita keskityimme avaamaan seuraavissa kappaleissa. Nämä osa-alueet olivat kokonaisvaltainen auttaminen, nuoren vastuun ja toimijuuden korostaminen, lähipiirin tuki ja osallisuus sekä ammattilaisten yhteistyö nuoren asioissa. Näiden neljän tuloksista nousseen asian nähtiin olevan erittäin olennaisesti nuoren kokonaisvaltaista elämänhallintaa tukevia käytäntöjä. Jos joku näistä käytännöistä ei olisi toimiva, niin nuoren elämänhallintaan vaikuttaminen ja avunsaantikokonaisuus olisi todennäköisesti osittain puutteellinen. Silloin kun nuoren kokonaisvaltaista elämänhallintaa tukevat käytännöt pystytään kaikinensa huomioimaan, niin lopputulos voi antaa nuorelle paljonkin uskoa omaan elämäänsä ja sen koukeroista selviämiseen.

5.3.1 Kokonaisvaltainen auttaminen

Ammattilaiset pitivät todella tärkeänä sitä, että asiakkaan koko elämäntilanne tulisi huomioiduksi, samalla kuin keskitytään niihin asioihin, jotka asiakasta ovat huolestuttaneet sillä hetkellä. Eli ajankohtaisten asioiden lisäksi olisi hyvä olla jonkinmoinen kokonaiskäsitys asiakkaan elämäntilanteesta ja siihen liittyvistä asioista. Kokonaiskäsitystä avaa hyvin, kun nuoren kanssa pohditaan ja tutkitaan yhteisesti hänen arvojaan, ja keskustellaan hänen tulevaisuusnäköaloistaan. Näiden kautta pääsee jo hyvin osaksi nuoren ajatusmaailmaa ja ymmärtää paremmin sitä, kuinka nuori ajattelee elämästä ja siitä, mikä on hänelle tärkeää.

Vastaajat pitivät hyvin selvänä sitä, että nuorten kanssa toimiessa ei pitäisi ajatella niin sanotusti liian ahtaasti ja diagnostisesti. Mitä enemmän nuorella on ikää, se tarkoittaa tietenkin sitä, että suurempi osa yhteistyöstä voi keskittyä itse varsinaiseen aiheeseen ja yksityiskohtaisemmin häntä traumatisoineisiin tilanteisiin sekä niihin liittyvien reaktioiden ja seuraamusten hallintaan, mutta suurimmaksi osaksi toiminnan pitäisi olla hyvin kokonaisvaltaista. Kohdatessa pitäisi siis aina muistaa kokonaisvaltaisuus ja vilpitön kiinnostus kaikkia nuoren asioista kohtaan – ei vain pelkästään varsinaista aihetta kohtaan. Yhteistyössä nuoren kanssa täytyy muistaa jatkuvasti antaa tukea nuoren aikuistuvalla minällä, jotta nuori kokisi pystyvänsä myös itse vaikuttamaan työskentelyyn. Toki samalla on annettava nuorelle mahdollisuus olla epä tietoinen tai neuvoton sekä ”hukassa”. Auttajan on syytä normalisoida yhteistyötilannetta nuoren kanssa sillä, että ottaa esille senkin, kuinka myös aikuinen voi olla välillä avuton ja ahdistunut.

”Diagnooseja ja patologisointia tulisi välttää.” (H7)

Nuori tarvitsee monesti siis apua ihan arjen normaaleissa haasteissa, joissa auttaminen tai tukeminen vahvistaa hänen kokonaisvaltaista elämänhallintaansa. Nuoren kanssa toimiessa edetään niin sanotusti kaikki elämän osa-alueet huomioiden, ja tärkeätä on narratiivisuus, eli että nuoren koko tarinasta ollaan kiinnostuneita, ja hänen toimintansa nähdään osana hänen elämänsä tapahtumaketjua. Nuorta ei saisi koskaan käsitellä pelkästään hänen jonkun ongelmansa kautta, sillä silloin joku tietty leima voi helposti vahvistua turhaan, kun oikeasti hänen identiteettinsä on vasta muotoutumassa. Ammattilaisten tulisi osata kaikin keinoin välttää vahingossakaan vahvistamasta sellaista leimaa, joka vakiinnuttaisi nuoren näkemään itsensä yksiselitteisesti esimerkiksi pedofiilinä.

Vastausten perusteella on erittäin tärkeä asia muistaa huomioida nuoren psyykinen ja seksuaalinen kehitysvaihe, ja edetä yhteistyössä sen mukaisesti. Nuoren kanssa ei ole järkevää yrittää tehdä liian pitkälle tähtääviä tavoitteita, sillä se ei toimi kunnolla, jos nuori ei vielä pysty hahmottamaan tulevaisuuttaan kovin kauas eteenpäin. Se on tämänhetkinen tilanne ja nuoren tässä ja nyt kokemukset, joihin pitää osata tarjota apua, sekä ymmärtämystä hänen tunteilleen. Tulevaisuutta on siten mielekkäämpää pohtia sellaisella lyhyellä aikajaksolla, että siitä voisi olla kunnolla hyötyä työskentelyssä. Mitä enemmän nuorelle tulee ikää, sitä paremmin hän osaa hahmottaa ja arvioida omaa seksuaalisuuttaan ja siihen liittyvää historiaa - nuoren aikuisen kanssa voi olla jo täysin mahdollista käydä hänen elämäntapahtumiaan tarkkaankin läpi, ja totta kai myös niitä kaikkia tunteita, joita noihin tapahtumiin voi liittyä.

”Nuoren on vaikea hahmottaa tulevaisuutta pitkälle eteenpäin, joten pitkän tähtäimen tavoitteiden asettaminen ei toimi.” (H1)

Jo aikuistuneen nuoren kanssa pystyy miettimään yhdessä syy-seuraussuhteita. Silloin on helpompi käsitellä niitä polkuja, jotka ovat voineet johtaa hänen nykyiseen tilanteeseensa. Ammatillaisen kanssa voi tuolloin myös pohtia tavoitteita paremmin, ja tehdä jopa suunnitelmaa siitä, miten niitä olisi mahdollista tulevaisuudessa saavuttaa. Myös aikuistuneiden nuorten kanssa työskentely voi päätyä umpikujaan, jos keskitytään liikaa vain yhteen asiaan ja unohdetaan ottaa koko elämäntilanne huomioon. Heille hyvin tärkeitä kokonaisuuteen kuuluvia asioita ovat yleensä ihmissuhdeasiat, ammattiin ja työllistymiseen liittyvät asiat sekä tietysti myös pohdinnat lähipiirissä jo tapahtuvasta perheellistymisestä. Näihin osana olevat käytännön huolet ja ongelmat ovat silloin tiiviisti osana asiakassuhdetta ja etenemisprosessia. Onkin tosi tärkeitä tarjota apua ongelmanratkaisuun ja neuvoa nuorta hänen hyvinkin konkreettisisa käytännön pulmissaan tulevaisuutta ajatellen. Monesti varsinkin lapsikohteiset nuoret pelkäävät jäävänsä yksin ilman parisuhdetta ja kokevat perheen perustamisen mahdottomaksi. Heillä on monia pelkoja myös siihen liittyen, että mitä kaikkea voisi tapahtua esimerkiksi työelämän suhteen tai heidän yksityiselämässään, jos lapsikohteisuus tulisi tietoon heidän lähipiirillensä.

Vastauksista kävi siis ykskantaan ilmi, että auttajan pitäisi aina olla paitsi oikeasti kiinnostunut kokonaisvaltaisesti nuorten maailmasta ja elämästä, niin myös niistä kaikista muista asioista, jotka eivät liity varsinaiseen aiheeseen. Heidän mieltymyksensä tai tekonsa eivät ole todellakaan koko totuus heistä ihmisinä, joten myös kaikkea muuta, mikä heidän elämäänsä ja persoonaansa kuuluu, on syytä pohtia heidän kanssaan. Nuorilla saattaa olla hyvinkin paljon puutteita erilaisissa selviytymiskeinoissa, ja monesti voi olla, että ainut asia mikä nousee pinnalle, on valtava toivottomuus. Nuoren elämäkokemukset ovat voineet olla todella huonoja ja heistä tuntuu, että he ovat umpikujassa, kun mitään selviytymiskeinoa ei tunnu olevan tiedossa aiempien kokemusten myötä.

Nuoret tarvitsevat auttajalta toivon luomista tulevaan, sekä kannustamista nykyhetkessä siten, että tsemputaan nuorta pystymään moniin asioihin eli tuetaan hänen pystyvyyttään arjessa. Vaihtelua nuorten ihmisten voinnissa voi tapahtua hyvinkin nopealla aikataululla ja melko radikaalistikin. Nuori voi esimerkiksi muuttaa suunnitelmiaan, toiveitaan ja tavoitteitaan niin tiheään, että pitkän tähtäimen tulevaisuusnäköalasta on turhaa edes yrittää keskustella. Tässäkin kohtaa on kuitenkin hyvä tuoda nuorelle sellainen kokonaisvaltainen viesti elämänhallintaan liittyvistä asioista, ja korostaa sitä, että joku muutos ei tarkoita sitä, että koko elämä olisi riekaleina, vaan on aina hyviäkin asioita, kun ei keskity pelkästään yhteen asiaan.

Ammatillaiset korostivat sitä, että koska nuorten persoonallisuus kehittyy niin epätasaisesti, niin on osattava huomioda, että vaikka nuori jollain elämän osa-alueella olisi hyvinkin pitkällä tai kehittynyt, niin jollain toisella osa-alueella hän voi olla vielä aivan lapsen tasolla, ja ajatella sekä käyttäytyä hyvinkin lapsellisesti. Keskittyminen voi olla nuorella heikkoa, ja

olisi tosi hyvä, jos auttaja aika ajoin aina varmistaisi, että nuori on oikeasti ymmärtänyt, mitä hänelle sanotaan. Nuoret sanovat kyllä hyvinkin suoraan ja avoimesti omat ajatuksensa ja mielipiteensä, eikä heillä ole tapana olla epärehellisiä tai peitellä ajatuksiaan kuten aikuisilla saattaa joskus olla. Heidän eläytymisensä on yleensä loistavaa, ja monet keskusteluissa läpi käyttävät kokemukset, ajatukset tai tunteet näkyvät vahvasti ja hyvin kokonaisvaltaisesti. Heittäytyminen on siis eritoten nuorilla valttikorttina näissä tapaamisissa. Se avittaa monien vaikeiden asioiden läpikäymistä syvemmälläkin tasolla.

Nuorten sosiaaliset suhteet ja elämäntilanteet voivat erota toisistaan hyvinkin paljon. Toisilla on hyvin monenlaisia ongelmia ja niitä saattaa olla todella paljon, mutta sitten on taas nuoria, joiden ainoa ongelma liittyy seksuaaliväkivaltaan tai siihen liittyvään mieltymykseen. Nuorten kanssa tehdään myös paljon ennaltaehkäisevää työtä, jolloin heitä pyritään auttamaan kokonaisvaltaisen elämänhallinnan tukemisessa ennen kuin mitään rikosta on tapahtunut. Suurena vaikuttajana nuoren kokonaisvaltaiseen elämänhallintaan ovat ystävyysuhteet ja niiden muotoja ja kokonaisuuksia käsitellään myös hyvin paljon nuorten kanssa, sillä suurin osa nuorista tuntuu saavan niistä eniten voimaa selvitä myös muiden asioiden kanssa, ja toimivien ystävyysuhteiden kautta yleinen elämänhallinta on paremmalla tasolla.

5.3.2 Nuoren vastuun ja toimijuuden korostaminen

Yhdeksi nuorten kokonaisvaltaista elämänhallintaa tukevaksi keinoksi ammattilaiset nimesivät nuoren vastuun ja toimijuuden korostamisen asiakassuhteessa. Vastauksissa tuli esille, että aluksi toimijuus pitää osata tunnustaa, ja kun löytää sen oikein, niin sitten on helppo tukea ja vahvistaa sitä. Nuorelle tulisi aina korostaa sitä, että hänellä on oikeasti mahdollisuus tehdä omaa elämäänsä koskevia valintoja. Ammattilaiset kokivat, että kun nuoren valinnanmahdollisuuksia korostetaan, niin samalla lisätään nuoren uskoa ja luottamusta hänen omaan toimijuuteensa ja tulevaisuuteensa.

”Nuorelle tulisi saada kokemus siitä, että hänellä on omassa elämässään mahdollisuus tehdä valintoja.” (H4)

Vastauksien perusteella nuorta ei pitäisi koskaan nähdä ainoastaan sellaisena nuorena henkilönä, joka on paljolti riippuvainen aikuisen tuesta, vaan myös hänen kykynsä oman elämänsä toimijana. Nuoret kaipaavat rohkaisua toimijuuteensa, ja voi olla kiinni hyvinkin pienestä asiasta, että hän alkaa uskoa ja luottaa itseensä ja omaan toimijuuteensa. Jokaisen nuoren asiakkaan elämäntilanne tulisi aina ottaa hyvin huomioon, ja myös eri tekijöiden – kuten vaikkapa sosiaalisten kontaktien – vaikutukset nuoren toimijuuteen. Kokonaisvaltainen elämänhallinta pitää sisällään tärkeänä osana juuri nuoren toimijuuden ja

pystyvyyden. Ilman näiden onnistumista, on hyvin vaikea pärjätä kohti aikuisuutta ja uskoa itseensä. Toimijuuden positiivinen korostaminen läpi asiakasprosessin on siis yksi hyvin olennainen nuoren kokonaisvaltaista elämönhallintaa tukeva keino.

”Nuoren toimijuutta on erittäin tärkeitä vahvistaa.” (H6)

Nuoren omaa vastuuta tulisi myös korostaa, ja eritoten sitä, että jokaisella pienellä teolla on merkitystä nuoren tapahtumien kulkuun, ja että oman vastuun ymmärtäminen auttaa myös vaikuttamaan pienempien asioiden tapahtumiseen hänen omassa elämässään. Kun nuori tiedostaa omat vastuunsa, niin hänen on helpompi toimia niiden mukaisesti. Vastuukysymykset nuorten kanssa voivat olla kuitenkin monesti hyvin haastavia. Nuoret saattavat monesti kuvitella, että tietyt asiat eivät ole heidän vastuullaan, vaikka näin ei todellisuudessa olisi. He eivät välttämättä osaa ottaa vastuuta tekemisistään, ja esimerkiksi lapsikohtainen nuori ei aina koe vastuuta tapahtuneesta teosta. Siihen voi vaikuttaa vahvasti asiakkaan aiempi elämäntilanne, ja siihen liittyvät vastuut ja niiden oppiminen. Vastauksissa ilmeni, että joskus ammattilaiset pohtivat paljonkin sitä, että silloin kun nuori ei koe vastuuta tapahtumista, niin miten hän kestää, kun lopulta ymmärtää omat tekonsa. Niiden syyt ja seuraukset voivat olla hänelle psykologisesti niin haavoittavia, että hän ei aina kykene käsittelemään asioita ollenkaan. Hänen tilanteensa ja kokonaisvaltainen elämönhallintansa vain heikkenee, jos hän tuntee liiallista painostusta asian käsittelyyn. Nuoren auttamisessa täytyykin siis olla aina paljon sensitiivisempi ja herkempi muutoksille kuin täysin aikuisten kanssa työskennellessä.

5.3.3 Lähipiirin tuki ja osallisuus

Kolmantena nuoren kokonaisvaltaista elämönhallintaa tukevista käytännöistä nostettiin vastauksissa esille lähipiirin tukeen ja osallisuuteen liittyvät asiat. Ammattilaiset kokivat, että nuorelle merkitsee hyvinkin paljon lähipiirin suhtautuminen ja prosessissa sopivasti mukana oleminen. Tosin, asia on kyllä hyvin henkilöriippuvainen, ja toisaalta myös melko suoraan voidaan sanoa, että mitä vanhemmasta nuoresta on kyse, sitä vähemmän hän haluaa lähipiirinsä osallistuvan omaan avun saamiseensa. Joskus nuori haluaa jopa salata kaiken myös lähipiiriltään. Alaikäisten kanssa on kuitenkin havaittu olevan paljon merkitystä sillä, että nuorta tuetaan myös lähipiiristä, sekä vastaavasti yhtä aikaa myös nuoren lähipiiriä tuetaan ja autetaan. Kriisi siis monesti koskettaa koko perhettä tai muuta lähipiiriä, ja muutkin kuin nuori voivat tarvita paljon apua tilanteessa.

”Myös sosiaalisen lähipiirin tukeminen on tärkeää” (H5)

Hyvin oleellista ammattilaisten mielestä on, että olipa lähipiiri sitten mukana nuoren prosessissa tai ei, niin siitä täytyisi aina jutella ja sopia nuoren kanssa. Perhettä ei siis pitäisi koskaan osallistuttaa nuoren auttamiseen ja kuntouttamiseen ilman nuoren kuulemista ja mielipiteen kysymistä. Erittäin tärkeää on siis ottaa nuoren oma tahto huomioon, sillä muuten monet esimerkiksi perhedynamiikan ongelmat voivat jäädä pimentoon ja vaikuttaa haittaavasti koko nuoren auttamisprosessiin. Jos nuori kuitenkin antaa luvan, olisi todella hyvä asia kokonaisvaltaisen elämänhallinnan kannalta, että myös perhe ja läheiset voisivat olla osana joitakin tapaamisia. Silloin olisi mahdollista käsitellä vaikkapa nuoren haasteena olevaa lapsikohteista kiinnostusta koko perheen dynamiikan yhtenä osana, jolloin kaikkien tietämys asiasta kasvaa, ja on helpompi nähdä se perhekokonaisuuteen ja sen toimintaan vaikuttavana tekijänä.

Läheisten osallisuus prosessiin, ja varsinkin tapaamisessa mukana oleminen, voi helpottaa heitä paljonkin, kun he kuulevat kuinka ammattilainen käsittelee lapsikohteisuutta ja kuinka hän juttelee siitä nuoren kanssa. Noiden asioiden kuuleminen ja näkeminen saattaa monesti auttaa läheisiä myös toimimaan avoimemmin asian suhteen ja jopa parantamaan heidän ja nuorten välistä keskusteluyhteyttä. Näin voi kuitenkin olla siis vain silloin kun edetään nuoren ehtojen mukaisesti. Sillä, mihin ikäryhmään nuori kuuluu, on aika paljon vaikutusta siihen, millaista asiakkaan läheisten kanssa tehtävä työ on. Nuorimmilla asiakkailla voi olla mukana vanhempien lisäksi joskus myös jopa sisaruksia. Jokaisessa ikäryhmässä on kuitenkin aina ehdottomasti keskeisintä nuorten läheisten ihmissuhteiden säilyttäminen ja niiden tukeminen siten, mikä tuntuu nuoresta parhaimmalle tavalle.

Läheisten osallisuus nuoren prosessissa tulisi olla aina sillä tavalla positiivishenkistä, että siitä on oikeasti nuoren kokonaisvaltaisen elämänhallinnan kannalta enemmän hyötyä kuin haittaa. Nuori voi olla hyvinkin eristäytynyt ja tuntea yksinäisyyttä, joten läheisten osallisuuden pitäisi olla osana hänen hyvien ihmissuhteidensa ylläpitoa ja torjua nuoren eristäytymisen lisääntymistä. Nuorille ystävyyssuhteet ovat myös erityisen tärkeitä sosiaalisia suhteita, joiden avulla nuoret jaksavat paremmin eteenpäin. Niitäkin käsitellään ammattilaisen kanssa paljon, koska niistä nuoret haluavat paljon puhuttavan, ja ne tuntuvat olevan erittäin merkityksellinen keskustelunaihe monissa tapaamisissa.

5.3.4 Ammattilaisten yhteistyö nuoren asioissa

Nuoren kokonaisvaltaista elämänhallintaa tukevista keinoista korostui vastauksissa viimeisenä isompana kohtana ammattilaisten yhteistyö nuoren asioissa. Monet vastaajista nostivat tämän hyvin olennaiseksi asiaksi, jonka kohdalla nähtiin olevan runsaasti puutteita. Ammattilaiset näkivät, että moniammatillisen yhteistyön pitäisi olla itsestäänselvyys nuoria auttaessa. Olisi erittäin tärkeitä, että nuoren kanssa työskentelevällä ammattilaisella olisi tietoa asiakkaan

muista mahdollisista hoitokontakteista tai asioidenhoitajista. Se, että tietäisi mitä kaikkia prosesseja nuoren elämässä on käynnissä parhaillaan, ollut aiemmin, tai suunniteltu aloitettavaksi, antaisi paremman kokonaiskäsityksen ja mahdollisuuden suunnitella omaa työtänsä vaikuttavammaksi. Myös tieto siitä, miten esimerkiksi nuoren haasteita on aiemmin käsitelty, miten niihin on suhtauduttu, tai miten hänet on kohdattu, olisi tärkeää hoitavalle ammattilaiselle. Jos näistä ei ole tietoa, voi olla riskinä niin sanottu ristiin työskentely tai päällekkäisyydet. Nämä eivät vie asiakkaan kokonaistilannetta ainakaan parempaan suuntaan, vaan silloin riskinä on jopa tilanteen huononeminen.

Olennaista avun onnistumiselle nähtiin olevan myös sen, että jonkun tahon pitäisi ottaa selkeästi kokonaisvastuu nuoren asioista, esimerkiksi psyyken hoitamisesta ja muusta elämönhallinnasta. Se vastuunottaja ei voi olla seksuaaliväkivaltatyötä tekevä terapeutti tai kriisityöntekijä. Jos selvää kokonaisvastuun ottajaa ei ole, on seksuaaliväkivallan kuntouttavassa työssä varsinkin moniongelmaisten nuorten kanssa usein törmätty hyvin rajattomaan käytökseen tapaamistilanteissa tai muissa kontakteissa. Nuorella pitäisi siis olla muitakin turvallisia aikuisia elämässään ja lähelläään kuin ainoastaan seri-ammattilainen. Joskus tapahtuu niin, että nuori tarrautuu seri-ammattilaiseen hyvin voimakkaasti ja esittää vaatimuksia myös sovitun yhteydenpidon ulkopuolella, jos hän kokee, ettei hänellä ole ketään muita. Seri-ammattilaisen pitäisi ehdottomasti olla osana sitä tiimiä, joka nuorta hoitaa, mutta hänen ei pitäisi milloinkaan olla päävastuussa nuoren elämäkulusta ja -hallinnasta sekä psyyken hoitamisesta. Kaikkien hoitokontaktien järjestyminen ja kokonaisvastuun selvyys vaikuttavat hyvin paljon nuoren asioiden sujuvuuteen ja kokonaisvaltaiseen elämönhallintaan.

Silloin kun yhteistyötä asiakkaan asioissa päästään moniammatillisesti tekemään, niin todella hyödyllistä olisi, jos seri-ammattilainen voisi osallistua asiakkaan tapaamisiin yhdessä muiden tämän asioita hoitavien ammattilaisten kanssa. Hän voi sekä tukea nuorta noissa tapaamisissa, että auttaa muita ammattilaisia siinä, että heille syntyisi mahdollisimman hyvä kuva nuoren kokonaistilanteesta sekä seksuaalisuuteen liittyvistä haasteista. Tiivis yhteistyö esimerkiksi poliisin ja oppilashuollon kanssa on hirmuisen tärkeää, jotta nuorta voidaan tukea kokonaisvaltaisesti hänen ongelmiaan ja haasteissaan. Hoitoonohjauksissa on syytä huomioida se, että nuori yleensä haluaa tukea hoitokontaktin vaihtuessa, jolloin vaihto on tarpeen tehdä hyvin hienovaraisesti saattaen nuorta uuteen paikkaan ja tukien häntä uudessa hoitokontaktissa alkuun pääsemiseksi olemalla vaikkapa mukana muutamassa uuden paikan alkutapaamisessa.

”Toimiva yhteistyö oppilashuollon ja poliisin kanssa on kyllä tosi tärkeää nuoren kokonaisvaltaisen tukemisen kannalta” (H3)

”Seri-alan verkostotoiminta on ollut hyödyllistä asiakkaiden hoitoonohjauksessa ja terapeuttien löytämisessä.” (H2)

Ammattilaiset nostivat vastauksissa lisäksi esille seri-alan alueellisen ja valtakunnallisen verkostotoiminnan ja sen tärkeyden asiakkaiden hoitoonohjauksissa, konsultoinneissa sekä pätevien ammattilaisten löytämisessä. Kun tuntee muut toimijat alalla hyvin, hoitoonohjauksen lisäksi on aina helppo kysyä neuvoa tarvittaessa, sekä pohtia yhdessä vaikeampia kysymyksiä. Asiakasta eteenpäin ohjatesa on verkostoista myös se hyöty, että voi aina luottaa siihen, että asiakas kohdataan ja otetaan arvostaen vastaan. Hoitopoluistakin on helpompi sopia ennakkoon alueellisten verkostojen toiminnan ansiosta, sillä oikeiden ihmisten tuntemisella on iso merkitys – tuttuun ja hyväksi tiedettyyn ammattilaiseen on paljon mukavampi ottaa yhteyttä, koska tietää asioiden etenevän sujuvasti.

6 Eettisyys ja luotettavuus

Olemme sisäistäneet tieteellisen käytännön vastuut tehdessämme opinnäytetyötämme, ja pyrkiimme noudattamaan tutkimuseettisten ohjeiden mukaisia periaatteita. Olemme tutustuneet tutkimuseettisiin ohjeisiin sekä hankkineet tutkimusluvan Setlementti Tampere ry:ltä. Tutkimuseettikka kuvastaa tässä tapauksessa eettistä vastuullisuutta, luotettavuutta, rehellisyyttä sekä tarkkuutta koko opinnäytetyöprosessin ajan. (TENK 2012.)

Tutkimusosuus toteutettiin sillä tavoin, kun olimme opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa sen suunnitelleet toteutettavaksi. Teimme siitä asianmukaisen opinnäytetyösopimuksen Setlementti Tampereen ja opinnäytetyön ohjaajamme kanssa. Yhtenä toiveenamme oli lisätä omaa ammattitaitoamme aiheeseen liittyen, sillä molemmilla meillä oli halua työskennellä aiheen parissa myöhemminkin. Tässä vaiheessa pohdimme omaa rooliaamme luotettavina tutkijoina. Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on, että tutkija on oman tutkimuksensa ”väline”, jonka takia tutkimuksen luotettavuutta on pohdittava koko prosessin osalta. (Eskola & Suoranta 2000, 152-153). Olemme jo työskennelleet aiheen parissa ja tiedostimme opinnäytetyön suunnitteluvaiheesta alkaen, että meillä on olemassa jo jonkinlainen käsitys siitä, mitä työ seksuaaliväkivallan tekijöiden kanssa on, sekä millaisia erityispiirteitä siihen liittyy. Tästä syystä, välttääksemme ristiriidan, valikoimme haastattelua varten kontaktoimamme ammattilaiset niin, ettei haastateltavien joukossa ollut sellaisia henkilöitä, joiden kanssa teemme töitä päivittäin. Pyrimme myös huolellisuuteen ja tarkkuuteen aineiston analyysin sekä tulosten raportoimisen kohdalla. Meille oli tärkeää, että tulokset ovat haastatteluaineistosta ilmenneitä asioita, eivätkä meidän omia olettamuksiamme. Mitä vähemmän ennakko-olettamuksia on, sitä helpommin aineistosta pystyy havaitsemaan jotakin uutta ja tärkeää tietoa.

Valitsimme tutkimuskohteeksemme ammattilaiset sekä heidän näkemyksensä, sillä näimme eettisesti ristiriitaiseksi sen, että olisimme haastatelleet suoraan asiakkaita, jotka ovat parhaillaan kriisin keskellä; toisaalta vanhoja asiakkaita emme olisi edes pystyneet

haastattelemaan, sillä monet heistä ovat palveluissa anonyymeinä, eikä heidän tietojiaan voisi muutenkaan luovuttaa. Hirsjärvi ja Hurme (2015, 20) ovat määritelleet yhdeksi keskeisimmäksi eettiseksi periaatteeksi ihmisiin liittyvässä tutkimuksessa luottamuksellisuuden ja yksityisyyden suojelemisen. Samaa aihetta on määritelty myös Tutkimuksellinen neuvottelukunta (TENK 2019, 7) painottaen tutkijan vastuuta kunnioittaa tutkittavan ihmisarvoa, kuten yksityisyyttä tai tutkimuksesta seuraavia haittoja. Teimme päätöksen, että ammattilaisten nimet eivät tule missään vaiheessa tuloksissa esille, vaikka osa heistä ilmoittikin itse, että heidän nimensä saisi tulla julki lopulliseen työhön. Eettisyyden ja sitä kautta aiheen arkaluontoisuuden näkökulmasta oli keskeistä säilyttää haastateltavien yksityisyys. Päädyimme kuitenkin kertomaan heidän olevan seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisia, koska se oli olennaista opinnäytetyön luotettavuuden kannalta.

Koska aineiston kerääminen tapahtui sähköpostihaastatteluna, oli yksityisyydensuojaa pohdittava myös siltä pohjalta. Toimme haastateltaville saatekirjeessä selkeästi ilmi sen, keitä olemme, mikä on opinnäytetyömme aihe ja näkökulma, sekä millä tavalla ja missä aikataulussa haastattelut ja koko työ tullaan toteuttamaan. Kirjeessä kerroimme myös haastattelumateriaalin luottamuksellisesta käsittelystä sekä sen tuhoamisesta heti opinnäytetyön valmistuttua. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista ja siitä kieltäytyminen onnistui vain jättämällä vastaamatta haastattelupyyntöömme. Estyneet tai muuten haastattelusta kieltäytyneet ammattilaiset vastasivat kuitenkin viestitse takaisin, joten pystyimme tältä pohjalta myös arvioimaan aineistonkeruutavan yhtä ongelmakohtaa, eli sitä, tavoittivatko haastattelupyynnöt kohteensa.

Luotettavuuden kysymyksistä mielestämme tärkein ja ongelmallisin liittyy siihen, että koskaan emme voi olla täysin varmoja siitä, miten suuri hyöty mistäkin käytännöstä on ihan lopulliseen vaikutukseen. Eli siis siihen, millä todennäköisyydellä seksuaalirikoksesta tuomittu ei syyllisty uuteen rikokseen tai potentiaalinen tekijä ei syyllisty ensimmäiseenkin rikokseen. Asiaa voidaan toki yhteiskunnassa yrittää mitata, mutta monesti rikokset jäävät kokonaan piilorikoksiksi tai toisaalta tietoa niistä ei pystytä yhdistämään esimerkiksi aiempaan potentiaalisten tekijöiden kuntouttamiseen. Pohdimme pitkään, kuinka luotettavina voimme saamiamme vastauksia pitää sen suhteen, että nuoren auttaminen tietyin käytännön vaikuttaisi siihen, ettei hän syyllisty uusiin rikoksiin. Päädyimme kuitenkin siihen, että usko tähän asiaan on myös yhteiskunnallisesti kova, sillä esimerkiksi oikeusministeriö on lähivuosina halunnut panostaa paljon aiheeseen esimerkiksi erilaisten hankkeiden muodossa.

Pidämme tutkimustamme luotettavana, sillä tarkastelimme ensin aihettamme kahden pääteorian pohjalta ja sitten haastattelimme vielä aihealueen ammattilaisia useilta eri paikkakunnilta heidän kokemuksistaan ja näkemyksistään nuorten kanssa tehtävästä seksuaaliväkivallan kuntouttavasta matalan kynnyksen tekijätyöstä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan yleensä samojen lähtökohtien ja käsitteiden kautta, kuin

määrällistä tutkimusta, koska laadulliselle tutkimukselle ei ole omaa yksilöityä ohjeistusta luotettavuuden mittaamiseen. (Eskola & Suoranta 2000; Tuomi & Sarajärvi 2013, 136-140.) Luotettavuuden mittareina ovat validiteetti eli tutkitaan sitä mitä on kerrottu tutkittavan ja reliabiliteetti eli tutkimustulosten luotettavuus sen pohjalta, että se on pystyttävä tarvittaessa toistamaan (Tuomi & Sarajärvi 2013, 136-140). Uskomme vahvasti, että jos tutkimuksen toteuttaisi uudelleen, niin saisimme varmasti hyvin samankaltaiset tulokset. Ne vastaavat hyvin tutkimuskysymykseemme, joten katsomme, että tutkimuksessamme on tutkittu oikeaa asiaa eli juuri sitä mitä oli tarkoitettu. Tuloksissa näkyneet käytännöt ovat mielestämme siirrettävissä toisiin vastaaviin tilanteisiin todella hyvin.

7 Pohdinta

Hyvin usein seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy jää hiukan taka-alalle, kun tarjottavat palvelut keskittyvät ainoastaan uhrien auttamiseen. Rikosten ennaltaehkäisyn ja sen vaikuttavuuden kannalta olisikin syytä herätellä tutkijoita, kansalaisjärjestöjä, päättäjiä ja rahoittajia, jotta myös tuota rikostorjunnan osa-aluetta saataisiin kehitettyä tehokkaammaksi. Olisi tärkeätä saada edistettyä ajatusmallia, jossa huomiota kiinnitettäisiin kaikkien seksuaaliväkivallan muotojen ennaltaehkäisyyn mitään osa-aluetta unohtamatta. (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi, & Lozano. 2005, 198.) Seksuaaliväkivallantekijätyön kehittäminen ja sitä kautta rikosten ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet ohjasivat tausta-ajatuksina tätä opinnäytetyöprosessia.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata millaisia käytäntöjä seksuaaliväkivaltatyön ammattilaiset pitävät hyvinä nuorten kanssa tehtävässä matalan kynnyksen seksuaaliväkivallantekijätyössä. Sen tutkimuskysymykseksi asetettiin seuraava: *Minkälaisia näkemyksiä seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisilla on hyvistä käytännöistä nuorten kanssa tehtävässä matalan kynnyksen seksuaaliväkivallantekijätyössä rikosten ennaltaehkäisyn näkökulmasta?* Tuohon kysymykseen saatiin myös vastaus, sekä tavoitettiin hyvien käytäntöjen ja rikosten ennaltaehkäisyn teoreettisen viitekehyksen keskeisimmät tekijät ja niiden väliset tärkeimmät suhteet. Tarkoitus tämän opinnäytetyön tekemiseen oli ammattilaisten tiedollisten valmiuksien vahvistaminen seksuaaliväkivaltatyön hyvistä käytännöistä, ja siinä onnistutaan, kun työn tuloksia päästään jakamaan valtakunnallisesti sekä seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisten kesken että muiden työssään seksuaaliväkivallantekijöitä kohtaavien kanssa.

Opinnäytetyön materiaali kerättiin haastattelemalla seitsemää seksuaaliväkivaltatyön ammattilaista. Saadut tulokset vahvistivat opinnäytetyön teoreettisia lähtökohtia hyvien käytäntöjen merkityksestä seksuaaliväkivaltatyössä rikosten ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Niistä ilmeni yhtenä tärkeimpänä pääkohtana seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisten ja nuorten seksuaaliväkivallan tekijöiden välille rakennettavan luottamuksellisen suhteen

merkitys. Ammatilliselta vaaditaan laaja-alaista osaamista, kun hän kohtaa ja käsittelee sellaisen nuoren asiakkaan asioita, jotka tuottavat asiakkaalle itselleen ristiriitaisia ajatuksia, häpeää ja pelkoa leimaantumisesta. Ammatilliselta vaaditaan myös oman henkilökohtaisen arvopohjansa hyvää tuntemusta, jotta hän kykenee palvelemaan asiakasta asiakkaan oikeuksien ja tarpeiden mukaan, ilman, että viestii omalla käytöksellään tai kehonkielellään jotakin sellaista, joka estää luottamuksen syntyminen auttajan ja nuoren välille. Nuoret arvostavat ammatillaisen persoonallisuutta sekä vilpitöntä kiinnostusta heidän asioitaan kohtaan. Johtopäätöksenä tutkimuksesta voidaan todeta, että nuoret kaipaavat kuulluksi ja kohdatuksi tulemista, ilman arvostelua ja leimaantumisen pelkoa tuottavaa kohtaamista. Nuoret ovat elämässään vielä kehitysvaiheessa, joten heiltä elämän kokonaisvaltainen tarkastelu ei aina onnistu –nuoret saattavat nähdä itsensä vain tekojensa ja ajatustensa kautta epäonnistuneina ja erilaisina, huonoina ihmisinä. He tarvitsevat ammatilasta näkemään oman potentiaalinsa muutokseen sekä antamaan heille välineitä ja tukea muutoksen aloittamisessa.

Häpeä ja leimaantuminen ovat niitä asioita, jotka eivät samalla tavalla nouse esille muussa nuorten kanssa tehtävässä dialogisessa työssä kuin seksuaaliväkivallantekijätyössä. Ammatilaisten vastauksissa korostui se, että nimenomaan nuoren seri-tekijän kanssa pitäisi aina vahvistaa sellaisia käytäntöjä, jossa hänen asioitaan käsitellään pitkälti myös muiden kuin seksuaaliväkivaltaan liittyvien ongelmien tai leimaantumisen kautta, sillä nuoren identiteetti on vasta muotoutumassa. Seksuaaliväkivallan tekijöiden tai siihen riskissä olevien kanssa työskentelevät ammatillaiset tarvitsevat erityisesti siis paljon tietoa häpeään ja leimaantumiseen liittyvistä asioista ja niiden työstämisestä asiakkaan kanssa. Heidän tulisi osata kaikin keinoin välttää vahingossakaan vahvistamasta leimaa, joka vakiinnuttaisi nuoren näkemään itsensä yksiselitteisesti esimerkiksi pedofiilinä.

Toisena pääkohtana tuloksista ilmeni seksuaaliväkivallan tekijätyön menetelmälliset käytännöt. Ammatillaiset näkivät kohdennetun tiedonannon sekä seksuaalikasvatuksen tärkeitä osina nuorten seri-tekijöiden kanssa työskennellessä. Nuoret eivät aina tunne seksuaalisuuteen liittyvää oikeaa ja väärää sekä toisen ihmisen fyysiseen itsemääräämisoikeuteen liittyviä rajoja. Tutkimuksen tuloksista voidaan myös päätellä, että vaikuttamalla nuoren ajatuksiin, tietoihin ja taitoihin sekä tunnekäyttäytymiseen, voidaan samalla vaikuttaa myös ennaltaehkäisevästi rikoksien tapahtumiseen. Kun rikosten ennaltaehkäisyä tarkastellaan erityisesti tilannetorjunnan näkökulmasta, on huomioitava motivoivien tekijöiden osuus. Teoriaosuudessa kuvattiin motivoivien tekijöiden ja kohdalle sattuvien tilaisuuksien vaikutuksia rikoksen polulle lähtemiseen. Hyvillä ja toimivilla käytännöillä, kuten tutkimuksessa esiin nousseilla tunnetaidoilla, seksuaalikasvatuksella sekä kohdennetulla tiedonannolla, voidaan vaikuttaa niihin motivoiviin tekijöihin ja valintoihin, joiden kanssa nuori päänsä sisällä painii. Ne vaativat myös hyvän vuorovaikutussuhteen nuoren ja auttajan välille. Toimiakseen hyvien käytäntöjen on siis ennen kaikkea tuotettava

nuorelle hyvää, mutta myös vastattava nuoren itsensä, sekä auttajan ajatukseen siitä, mitä käytännöillä ollaan tavoittelemassa.

Kokonaisvaltaista elämänhallintaa tukevat käytännöt nousivat esille tutkimuksesta kolmantena oleellisimpana kokonaisuutena. Vastauksista ilmeni, että nuoret tarvitsevat vahvaa tukea ja neuvoa arjessaan. He tarvitsevat auttajalta toivonluomista ja kannustamista –ammattilainen auttaa nuorta ymmärtämään hänen omaa persoonallisuuttaan, sekä sitä kuka hän on ja mihin hän pystyy. Hyvillä elämänhallintaa tukevilla käytännöillä voidaan vaikuttaa nuoren elämässä oleviin ongelmakohtiin sekä niiden helpottamiseen, jonka jälkeen on mahdollisuus päästä pureutumaan siihen varsinaiseen ongelmanytimeen, kuten vahingolliseen seksuaaliseen käyttäytymiseen tai lapsikohtaiseen seksuaalisuuteen. Rikosten ennaltaehkäisy näkökulmasta on myös toimivaa poistaa ensin käytännön hankaluuksia, koska usein silloin varsinaisen ongelman työstöstä ja muutoksesta tulee vaikuttavampaa ja pysyvämpää.

Vertailtaessa eroavaisuuksia nimenomaan nuoren ja aikuisen seri-tekijän kanssa työskentelemisessä, niin yhtenä suurimpana erona ammattilaiset näkivät sen, että nuoren kanssa perhe ja lähipiiri ovat monesti jollain tavalla mukana työskentelyssä, kun taas aikuisen kanssa erittäin harvoin. Toiseksi ammattilaiset nostivat seksuaalisuuteen ja seksiin liittyvän tiedonannon nuorten kanssa, ja nuoren psyykkisen ja seksuaalisen kehitysvaiheen huomioimisen, kun taas aikuisen kanssa näitä ei samalla lailla tarvitse miettiä. Nuorten kanssa työskentely on myös paljon arkisempaa ja asioiden käsittelemistä konkreettisen toiminnan kautta, kun taas aikuisten kanssa työskentelyn ammattilaiset luonnehtivat olevan enemmän kliinisempää ja diagnostisempaa. Lisäksi ammattilaiset antoivat huomiota sille, että nuorten kanssa keskitytään enemmän arkisiin huoliin. Toiveet, tavoitteet ja suunnitelmat vaihtuvat nuorilla hyvin tiheään, kun taas aikuisten kanssa toimii enemmän suunniteltu eteneminen ja ohjelmallinen työskentely. Viimeisenä tärkeänä eroavaisuutena he esittivät, että nuoret tarvitsevat paljon vahvemmin turvallisen tilan ja läsnäolon tapaamisissa kuin aikuiset, joiden kanssa esimerkiksi etätyöskentely voi onnistua todella hyvin pelkkänä tapaamismuotona koko prosessin ajan.

Pohdittaessa tarkemmin sitä, miten työ onnistui tavoitteisiin nähden, voi olla yllättynyt siitä, miten moni ammattilaisista vastasi heille lähetettyyn haastattelupyyntöön. Vastaukset olivat hyvin laajoja ja kysymyksiä oli mietitty tarkkaan. Ammattilaiset toivat esiin hyvin tarkasti nuorten seksuaaliväkivallantekijöiden kanssa tehtävän työn käytäntöjen erityispiirteitä. Riskit sähköpostilla tehtävän haastattelun suhteen tiedostettiin, ja pohdittavana olivat kysymykset siitä, tavoittaisiko sähköposti haastateltavat ja saataisiinko siten hyviä vastauksia. Toisaalta tällaisen haastattelutavan positiiviset puolet muun muassa ammattilaisten ajankäytön omasta säätelemisestä vastauksien laadinnassa nähtiin voittavan arvioidut riskitekijät.

Tutkimusmenetelmän valinnassa onnistuttiin hyvin, sillä saadut vastaukset olivat laajoja ja

syvällisesti mietittyjä.

Seksuaaliväkivallantekijätyö on selkeästi alettu viimeisten vuosien aikana näkemään tärkeänä osana seksuaalirikosten ennaltaehkäisevää toimintaa. Sen rahoitusta on yhteiskunnallisesti haluttu lisätä, ja ministeriötasolta on löytynyt innostusta laajempaan tekijätyön kehittämiseen muun muassa erilaisten tekijätyöhankkeiden muodossa. Hankkeiden lisääntyminen on hienoa, sillä tekijöihin vaikuttaminen – varsinkin jo ennen ensimmäisenkään seksuaalirikoksen tekemistä – on erittäin järkevää ennaltaehkäisevää toimintaa. Toivoisimme, että runsaammalle nuorten seksuaaliväkivallantekijätyölle löytyisi jatkossa jatkuvaa rahoitusta, sillä tällaista apua tarvitsevia nuoria on paljon yhteiskunnassamme, ja heitä auttamalla voidaan toivottavasti vähentää riskejä seksuaalirikoksiin syyllistymisille. Nuorten yhä runsaampi internetin käyttö ja pääsy siellä muutamalla klikkauksella mihin vain, kasvattaa riskiä hyväksyttävien rajojen ylittämiseen, jos niitä ei ole määritelty nuorille tarpeeksi selkeästi etukäteen. Tämän aihealueen eri ammattilaisten välinen yhteistyö ja heidän sitoutumisensa tiiviiksi osaksi sitä, ovat myös todella tärkeä osa seksuaaliväkivallantekijätyön ennaltaehkäisevää toimintaa.

Media on lähiaikoina ollut laajasti kiinnostunut aiheesta ja melko aktiivisesti nostanut sitä esille. Yhteiskunnassa on ehkä vähitellen alettu ymmärtää, että esimerkiksi lapsikohteinen kiinnostus ei tarkoita samaa asiaa kuin rikollisuus. Näitä ihmisiä on erittäin tärkeää auttaa, että he saavat keinoja pärjätä elämässään ilman rikoksiin syyllistymistä. Asenteiden olisi syytä vähitellen muuttua sikäli, että pelkän seksuaalisen suuntautumisen perusteella tuomitseminen ja siitä aiheutuvat häpeä ja leimaantuminen pitäisi osata nähdä pikemminkin suuren avun tarpeena, johon yhteiskunnallisesti pitäisi panostaa saadaksemme ennaltaehkäistyä seksuaalirikoksia.

Hyvät käytännöt seksuaaliväkivallantekijätyössä luovat vaikuttavuutta matkalla kohti lopullista tavoitetta eli rikosten ennaltaehkäisyä. Toivoisimme, että jatkossa aihetta ja sen vaikuttavuutta tutkittaisiin myös seksuaaliväkivallan tekijöiden tai siihen riskissä olevien näkökulmasta. Heiltä itseltään kysymällä voisi saada lisää tietoa siitä, minkä he itse näkevät vaikuttavan kaikista eniten hyvien käytäntöjen tehokkuuteen ja toimivuuteen. Olisi todella mielenkiintoista tutkia aihetta pitkittäistutkimuksena siten, että tietoja kerättäisiin myös vuosia avun ja kuntouttavien toimenpiteiden saannin jälkeen eli silloin, kun seksuaaliväkivallantekijätyöprosessista on kulunut jo pidemmän aikaa. Tutkimus auttaisi arvioimaan seri-tekijän silloista elämäntilannetta ja sitä, onko rikokseton elämä onnistunut eli millaiset vaikutukset osallisuudella seksuaaliväkivallantekijätyöprosessiin on mahdollisesti ollut pidemmän päälle. Toisena jatkotutkimusehdotuksemme olisi kartoittaa nuorten kanssa toimijoiden, esimerkiksi opiskelijahuollon työntekijöiden, toimintaa näiden haasteellisempien aiheiden kanssa. Kun myös arkipäiväisesti nuorten kanssa toimivat tahot ymmärtäisivät näiden asioiden esille ottamisen, kohtaamisen ja ohjaamisen tärkeyden, niin sillä voitaisiin pystyä

vaikuttamaan paljon esimerkiksi jatkoavun piiriin hakeutumiseen ja avun saannin mahdollisuuteen uskomiseen.

Seksuaaliväkivallantekijätyön vaikuttavuutta voisi tutkia yhteiskunnassamme laajemminkin. Hyviä kehitettäviä työvälineitä olisivat esimerkiksi ennaltaehkäisevien mittaristojen pohtiminen eli mitkä olisivat ne valittavat kohteet ja asiat, joiden perusteella voitaisiin tehdä arvioita tekijätyön vaikuttavuudesta rikosten ennaltaehkäisemisen kannalta. Tämä olisi erittäin tärkeää myös yhteiskunnan tulevaisuuden kannalta, sillä parasta vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta rikollisuuden vähentämisen suhteen saadaan varmasti juuri rikosten ennaltaehkäisyllä, ja kun se pystyttäisiin näyttämään mittareiden avulla myös suuremmalle yleisölle, niin yhteisestikin olisi helpompi perustella panostuksia ennaltaehkäisevään seksuaaliväkivallantekijätyöhön.

Lähteet

Painetut

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. painos. Tampere: Vastapaino.

Harisalo, R & Miettinen, E. 2010. Luottamus: pääomien pääoma. Tampere University Press.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirvonen, J. 2015. Avauksia sosiaaliohjauksen menetelmällisyyteen. Teoksessa Hirvonen, J., Niiranen-Linkama, P. & Saksio, M (toim.). 2015. Sosionomit asiakastyön kentillä. Mikkelin ammattikorkeakoulu. D: Vapaamuotoisia julkaisuja - Free form publication 53, 13-32.

Hintikka, S. Toijanen, M. Talvitie, M. Hänninen P. & Kervinen H. 2015. (toim.) Seksuaaliväkivaltatyön toimivat käytännöt. VÄLITÄ! -seksuaaliväkivaltatyön verkostohanke.

Joki-Erkkilä, M., Jaarto, M., Sumia, M. 2012. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Porvoo: Bookwell

Kallio, M. 2015. Oon siellä jossain mun: Seksuaalisesta Väkivallasta toipuminen. Helsinki: Fram Oy.

Koivula, J. 2010. RE: VS: AINEISTOT S-POSTILLA? Sähköposti aineistonkeruun välineenä yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Pro gradututkielma. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Kuoppala, A. 1998. Sähköpostihaastattelu aineistonkeruumenetelmänä: tapaustutkimus saksalaisten ja japanilaisten harjoittelijoiden sähköpostihaastattelusta. Julkaisematon pro gradututkielma. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.

Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. 2005. Väkipalta ja terveys maailmassa - WHO:n raportti. Gummerus Kirjapaino Oy

Maister, D., Green, C. ja Gatford, R. 2012. Luottamuksen arvoinen. Helsinki: Talentum.

Malinen, B. 2010. Elämää kahlitseva häpeä. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa/Kirjapaja.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus; dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Gaudeamus.

Raatikainen, E. 2015. Lujita luottamusta: asiakassuhteen rakentaminen sosiaali- ja terveysalalla. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu ja täydennetty laitos. Helsinki: Tammi.

Sähköiset

Aro, T. 2012. Mistä puhumme, kun puhumme hyvistä käytännöistä? Viitattu 17.2.2021. [Hyvät käytännöt](#)

Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan. 2011. 7.artikla. Viitattu 22.2.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2011/20110088>

Korhonen, S., Julkunen, I., Karjalainen, P., Muuri, A. & Seppänen-Järvelä. 2007. Arviointi ja hyvät käytännöt sosiaalipalveluissa. Asiantuntijoiden pohdintoja tulevasta. Stakes. Viitattu 16.2.2021. [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75405/R16-2007-](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75405/R16-2007-VERKKO.pdf?sequence=1)

[VERKKO.pdf?sequence=1](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75405/R16-2007-VERKKO.pdf?sequence=1)

Leemann, L. & Hämäläinen, R.-M. 2015. Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 8.2.2021.

https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Matalan_Kynnyksen_Palvelut.pdf/97b1aef8-b8ca-4ec3-ac4c-b80d3e754cec

Nollalinja. 2021. Seksuaalinen väkivalta. Viitattu 28.1.2021. <https://www.nollalinja.fi/mika-on-vakivaltaa/seksuaalinen-vakivalta/>

Oikeusministeriö. 2021. Erityisavustukset väkivaltarikollisten ja seksuaalirikollisten kuntouttamiseen tarkoitetuille ohjelmille. Viitattu 11.5.2021.

<https://oikeusministerio.fi/vakivalta-ja-seksuaalirikollisten-kuntoutusohjelmat>

Rikoslaki 39/1889. Viitattu 8.1.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Rikoksentorjuntaneuvosto. 2021a. Rikosten ehkäisy. Viitattu 21.2.2021.

<https://rikoksentorjunta.fi/rikosten-ehkaisy>

Rikksentorjuntaneuvosto. 2021b. Teorioita rikoksen syistä. Viitattu 21.2.2021.

<https://rikksentorjunta.fi/teorioita-rikollisuuden-syista>

Saaranen-Kauppinen, A. Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto.

Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 16.2.2021.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html

Sisäinen turvallisuus. 2021. Nuorten rikollisuuden vähentäminen. Viitattu 22.2.2021.

<https://sisainturvallisuus.fi/nuorten-rikollisuuden-vahentaminen>

Sisäisen turvallisuuden strategia. 2017. Hyvä elämä - turvallinen arki. Viitattu 22.2.2021.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Sosnet yliopistoverkosto. 2021. Sosiaalialan työmenetelmät. Viitattu 8.2.2021.

<https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Soppi/Oppimateriaalit/Kaytannon-taidot/Tyomenetelmat>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto.

ISSN=2342-9151. 13 2019, 1. Katsaus poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tulleeseen rikollisuuteen. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 6.1.2021.

http://www.stat.fi/til/rpk/2019/13/rpk_2019_13_2020-05-14_kat_001_fi.html

Taivaloja, N. & Nurminen, N. 2020. Potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden hoito, tuki ja kuntoutus. Teoksessa Laajasalo, T. (toim.) 2020. Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen psykososiaalinen tuki? - tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 17/2020, 132. Viitattu 29.1.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140845/URN_ISBN_978-952-343-587-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

TENK Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 3.5.2021.

https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

TENK Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 3.5.2021.

https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2009. Hyvä käytäntö -toiminta. Viitattu 17.2.2021.

<https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=http://www.esok.fi/esok-hanke/koulutus/esok-loppusemma/THL.ppt/>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2020. Seksuaaliväkivalta. Viitattu 8.1.2021.

https://thl.fi/fi/web/lapset-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta

Valtioneuvosto. 2019. Tutkimus: Nuorisoriikollisuuden ehkäisy edellyttää tukea, kuntoutusta ja jälkihoitoa. Viitattu 20.2.2021. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/tutkimus-nuorisoriikollisuuden-ehkaisy-edellyttaa-tukea-kuntoutusta-ja-jalkihoitoa>

Välitä! Seksuaaliväkivaltatyö. 2021. Jos olet tekijä. Viitattu 16.2.2021. [Jos olet tekijä - Setlementti Tampere ry / Välitä! Seksuaaliväkivaltatyö \(seksuaalivakivalta.fi\)](#)

Julkaisemattomat

Sähköpostihaastattelut. Seitsemän seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisen haastattelut 2.3.-11.3.2021.

Kuviot

Kuvio 1. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen Tuomen ja Sarajärven (2013,109.)

mukaan..... 21

Liitteet

Liite 1: Haastattelun saatekirje	53
Liite 2: Haastattelukysymykset ammattilaisille	54
Liite 3: Sisällönanalyysin esimerkkitaulukko	55

Liite 1: Haastattelun saatekirje

Teemme sosionomin tutkinnon opinnäytetyötä Laurea ammattikorkeakoulussa seritekijätyöstä yhteistyössä Setlementti Tampere ry:n Välitä! -Seksuaaliväkivaltatyön kanssa, ja opinnäytetyön tuloksia on tarkoitus hyödyntää oikeusministeriön rahoittamassa Välitä! Nuorten hankkeessa ja jakaa sitä kautta myös valtakunnallisesti. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvata, millaisia käytäntöjä seksuaaliväkivaltatyön ammattilaiset pitävät hyvinä nuorten (15-29-vuotiaiden) kuntouttavassa seksuaaliväkivallan matalan kynnyksen tekijätyössä sekä mitä erityispiirteitä nuorten kanssa tehtävässä asiakastyössä on verrattuna aikuisten kanssa tehtävään asiakastyöhön.

Opinnäytetyö toteutetaan sähköpostihaastatteluna, ja pyydämmekin teitä vastaamaan tämän sähköpostin liitteenä oleviin kysymyksiin. Olemme saaneet tutkimusluvan Setlementti Tampere ry:ltä, lupa on myös liitteenä. Antamanne vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti; kenenkään vastaajan tiedot eivät paljastu tuloksissa. Aineisto kerätään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Toivomme, että pohditte kysymyksiä rauhassa ja lähetätte vastauksenne 11.3.2021 mennessä. Opinnäytetyömme ohjaa lehtori Mirva Alapoikela Laurea-ammattikorkeakoulusta, mirva.alapoikela@laurea.fi.

Mikäli teillä on jotakin kysyttävää opinnäytetyöhöemme liittyen, vastaamme mielellämme. Vastaukset voi lähettää jompaankumpaan alla olevaan osoitteeseen:

Ystävällisin terveisin

Anne Saarinen, anne.saarinen@student.laurea.fi

Carita Haanpää, carita.haanpaa@student.laurea.fi

Liite 2: Haastattelukysymykset ammattilaisille

”Käytännöt on määritelty toimintasysteemeiksi, jotka koostuvat toiminnasta ja vuorovaikutuksesta, inhimillisistä toimijoista sekä resursseista. Hyviä käytäntöjä ovat sellaiset työmenetelmät, toimintamallit tai -tavat, jotka sujuvoittavat tai tekevät työstä hyödyllisempää ja mielekkäämpää. Niihin liittyviä avainsanoja ovat mm. toimivuus, käyttökelpoisuus, hyödynnettävyys ja siirrettävyys.”

1. Millaisten käytäntöjen (työmenetelmät, toimintamallit ja toimintatavat) näet olevan hyviä (toimivia/käyttökelpoisia/hyödynnettäviä/siirrettäviä) seri-tekijätyössä nuorten 15-17-vuotiaiden kanssa?
2. Millaisten käytäntöjen (työmenetelmät, toimintamallit ja toimintatavat) näet olevan hyviä (toimivia/käyttökelpoisia/hyödynnettäviä/siirrettäviä) seri-tekijätyössä nuorten 18-29-vuotiaiden kanssa?
3. Millaiset käytännöt näet erityisen huonoina nuorten kanssa työskennellessä?
4. Kuvaile miten erilaiset käytännöt vaikuttavat luottamuksen rakentumiseen ja asiakassuhteen vahvistumiseen nuoren kanssa.
5. Millaisia eroavaisuuksia näkisit olevan hyvissä käytännöissä, jos verrataan nuorten kanssa tehtävää seri-tekijätyötä varttuneempien aikuisten kanssa tehtävään työhön?

Liite 3: Sisällönanalyysin esimerkkitaulukko

Alkuperäisilmaus	Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä
<i>"Etätyöskentelyn haasteena voi olla esimerkiksi se, että nuori asuu kotona ja sellaista omaa tilaa ei löydy, jossa voisi keskustella vanhempien tai sisarusten kuulematta."</i> (H5)	Turvallisen tilan luomisen merkitys nuorelle	Yhteistyön helppoutta ja etenemistä tukevat asiat sekä keinot	Luottamuksen rakentamisen ja vahvistamisen käytännöt	Minkälaisia näkemyksiä seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisilla on hyvistä käytännöistä nuorten kanssa tehtävässä matalan kynnyksen seksuaaliväkivallantekijätyössä rikosten ennaltaehkäisyn näkökulmasta?
<i>"Monipuolinen kiinnostus nuoren asioihin on tärkeää"</i> (H1)	Nuoren asioista ollaan kiinnostuneita kokonaisuutena			
<i>"Mieltymyksiä voidaan käsitellä sellaisina asioina, jotka ovat tietyssä hetkessä tosia ja olemassa olevia. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että vaikka asia olisi nyt totta, niin etteikö se voisi jossain vaiheessa muuttua ja olla jotakin muuta."</i> (H3)	Nuorelle luodaan ymmärrystä siitä, että mieltymykset voivat muuttua	Seksuaalikasvatus ja kohdennettu tiedonanto	Seksuaaliväkivallan tekijätyön menetelmälliset käytännöt	
<i>"Nuorille tulisi antaa tietoa seksuaalisuudesta ja kaikista siihen liittyvistä asioista ikätasoisesti, oikea-aikaisesti ja sellaisissa määrin, että nuori pystyy sen tiedon vastaanottamaan ja omaksumaan. Noiden tietojen läpikäyminen lisää ymmärrystä siitä, mikä on sallittua toimintaa ja mikä ei."</i> (H2)	Ikätasoinen tiedonantaminen ja omien sekä toisten rajojen läpikäyminen			

<p><i>"Nuorelle tulisi saada kokemus siitä, että hänellä on omassa elämässään mahdollisuus tehdä valintoja." (H4)</i></p>	<p>Nuoren omien valintojen mahdollisuuden korostaminen</p>	<p>Vastuun ja toimijuuden korostaminen</p>	<p>Nuoren kokonaisvaltaista elämäntilannetta tukevat käytännöt</p>	
<p><i>"Nuoren toimijuutta on erittäin tärkeää vahvistaa." (H6)</i></p>	<p>Nuoren toimijuuden vahvistaminen</p>			